

TRZYDZIESTE TRZECIE SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

C. K. I. SZKOŁY REALNEJ

WE LWOWIE

ZA ROK SZKOLNY

1906.

13947

WE LWOWIE.

NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

Z I. Związkowej Drukarni we Lwowie, ulica Lindego 1.

1906.

200 2 43
1704 43

TREŚĆ:

1. Powietrze w naszych szkołach średnich. — Napisali prof. Bronisław Duchowicz i Wolk-Laniewski.
2. Kronika i statystyka zakładu — przez Dyrektora.

Powietrze w naszych szkołach średnich.

Na podstawie rozbiórów przeprowadzonych w I. szkole realnej i pryw.
gimnazjum żeńskim im. Słowackiego we Lwowie

opracowali

Bronisław Duchowicz i Antoni Wołk-Łaniewski.

Ogłoszenie niżej przytoczonych wyników jest drugą z rzędu pracą w Galicyi, podjętą na polu analiz powietrza szkolnego ¹⁾, pracą, stanowiącą początek dla obszerniejszych badań chemiczno-bakteryologicznych, które autorowie w miarę wolnego czasu i odpowiednich środków zamierzają w przyszłości rozpocząć i w innych zakładach naukowych we Lwowie.

Badanie powietrza można przeprowadzać z trzech stanowisk, a mianowicie ze stanowiska fizycznego (metereologiczne badania), chemicznego i bakteryologicznego. Badając powietrze ze stanowiska chemicznego, zwłaszcza dla celów higieny, ograniczamy się z reguły do ilościowego oznaczenia bezwodnika kwasu węglowego (CO_2), nadto do wykazania pewnych związków, których zawartość w powietrzu bezpośrednio ujemnie wpływa na zdrowie ludzkie. Za pewnego rodzaju jednostkę mierniczą przy ocenianiu jakości powietrza przyjmujemy powszechnie ilość CO_2 , zawartą w danem powietrzu i wyrażoną w pro mille (‰). Porównywając zawartość CO_2 w badanem powietrzu ze średnią zawartością tego gazu w otwartem powietrzu (0.3‰), z łatwością możemy wyrobić sobie zdanie o stopniu zanieczyszczenia dotyczącego powietrza. Nie możemy jednak tutaj pominąć choćby krótkiego uzasadnienia, o ile CO_2

¹⁾ Br. Duchowicz: Przyczynek do znajomości stosunków higienicznych w szkole realnej w Tarnopolu. (Przegląd higieniczny, 1904. Nr. 10).

jest dobrą i trafną miarą w ocenianiu jakości powietrza. Sam bowiem CO_2 , jako taki, zmieszany nawet w większych ilościach z powietrzem, nie wywiera wybitniejszego wpływu na ustrój ludzki. Wykazano n. p., że w powietrzu, do którego dodano np. 1% (=10‰) CO_2 , można przez dłuższy czas przebywać, że ilość nawet 50‰ przy krótkim działaniu nie wpływa również zabójczo, dopiero ilości ponad 150‰ mogą spowodować śmierć człowieka. Wydawałoby się zatem mogło na pierwszy rzut oka, że uważając powietrze w sali szkolnej z zawartością np. 2·5‰ CO_2 za bardzo złe, popełniamy błąd, gdyż ta ilość wedle wyżej przytoczonych doświadczeń nie okazuje się jeszcze nawet przy dłuższem oddychaniu szkodliwą. Tak jednak nie jest: nie należy bowiem zapominać, że przy procesie życiowym człowieka, obok CO_2 , wydziela się równoległe wiele innych związków, często nieprzyjemnej i wprost wstrętnej woni jak np. siarkowodór, kwas masłowy i inne kwasy tłuszczowe, merkaptany, skatol, połączenia amonowe, amoniak itd., a przede wszystkim znaczna ilość pary wodnej, która, przesycając powietrze utrudnia w wysokim stopniu oddychanie i parowanie potu. Suma tych wszystkich ciał, jeżeli zwłaszcza nagromadzą się w większych ilościach w powietrzu zamkniętem, powoduje znane każdemu uczucie obrzydzenia, jakiego doznajemy wchodząc np. ze świeżego powietrza do sypialni, gdzie nocuje więcej ludzi. W razie dłuższego pobytu w powietrzu zanieczyszczonem zauważyć można u ludzi płytki oddech, brak sprawności, senność, u wielu nudności, ból i zawrót głowy. Oczywiście jest rzeczą, że stałe przebywanie w lokalach ze zepsutem powietrzem, wśród pracy zwłaszcza umysłowej, pociąga za sobą głęboko sięgające skutki dla całego ustroju. Skutki co dopiero opisane występują niejednokrotnie u pewnych jednostek, skoro zawartość CO_2 w powietrzu dosięgnie 1%. Oczywiście jest rzeczą, że skutków tych nie można przypisywać bezwodnikowi węglowemu, jako takiemu, ale właśnie tym różnym związkom, które mu towarzyszą i równoległe z nim bywają wydzielane z ustroju ludzkiego. Z tej właśnie równoległości w wydzielaniu się CO_2 z innymi związkami korzystamy, oceniając jakość powietrza w lokalach zamkniętych i uznajemy za „dobre“ takie powietrze, którego zawartość CO_2 nie przenosi 0·7‰ CO_2 , za „znośne“ — powietrze z zawartością 0·7—1·0‰ CO_2 , za „nie dobre“ — z za-

wartością 1—2^{0/100}, za „bardzo złe“ z 2—4^{0/100}, za „zupełnie zepsute“, jeżeli ilość CO₂ przenosi 4^{0/100} ¹⁾.

Opis metody badania.

Ogłaszając niniejsze wyniki, nie mieliśmy zrazu zamiaru umieszczać opisu samej metody analitycznej; myśl podania jej wyszła stąd, że pragnęliśmy zwrócić uwagę innym kolegom, nie rozporządzającym zwłaszcza literaturą z tego zakresu, na stosunkowo łatwy sposób badania i oceny jakości powietrza, stanowiącego najważniejszy czynnik higieniczny w życiu człowieka.

Metoda, której dokładny opis podajemy, wyszła od Pettenkofera: metoda ta jest najzupełniej wystarczająca do badań higienicznych, zwłaszcza, skoro zastosujemy się do drobnych uwag, których tutaj nie pomijamy ²⁾.

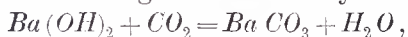
Wstrząsając pewną ilość powietrza, zamkniętego we fiaszce z wodą barytową (roczynem wodorotlenku barowego Ba(OH)₂ w wodzie przekroplonej), zauważymy po krótkim już czasie powstawanie białego osadu, będącego węglanem barowym, BaCO₃. Jeżeli wodorotlenek barowy, biorący udział w tej reakcyi, znajduje się w nadmiarze, to wstrząsając przez odpo-

¹⁾ Z reguły nie spotyka się w szkołach powietrza z zawartością poniżej 1^{0/100} (przy oknach zamkniętych), mimo to jednak przy dobrej wentylacyi ze systemem górnym i dolnym, należałoby wymagać powietrza przynajmniej „znośnego“ a zło, jakie zapewne prawie powszechnie panuje, nie brać za „zło konieczne“. Najgorszego powietrza należałoby się spodziewać oczywiście w kawiarniach, salach obrad itd., gdzie do zanieczyszczeń dołącza się w wysokim stopniu dym tytoniowy, tymczasem miałem dwukrotnie sposobność przekonania się, że w jednej z kawiarni tarnopolskich, gdzie funkcjonują wiatraki elektryczne jako wentylatory, ilość CO₂ w godzinach popołudniowych była mniejszą od 1^{0/100}, a więc zastałem powietrze lepsze, aniżeli w naszych szkołach. *Przypisek D.*

²⁾ Dokładniejszą metodę, względnie modyfikację metody Pettenkofera podał Th. C. van Nuys (*American chemical journal* 8, 190, 1886). — Metody tej nie podajemy, ponieważ wymaga ona dość kosztownego przyrządu. względnie kilku przyrządów, na które tylko z trudnością mogłaby się zdobyć jakaś szkoła średnia.

Również dobry, szybki i dość dokładny sposób oznaczania CO₂ podaje H. Wolpert (*Eine einfache Luftprüfungs-methode auf Kohlensäure*. Lipsk 1892). Operując jednak przy tej metodzie zbyt małemi ilościami powietrza i dość nietrwałego odczynnika (2cm³) można bardzo łatwo przy pominięciu pewnych środków ostrożności dopuścić się większych błędów w analizie.

wiednio długi czas flaszka, możemy zabrać z badanego powietrza, zamkniętego w niej, całą zawartość bezwodnika kwasu węglowego CO_2 i związać ją w postaci nierozpuszczalnego w wodzie węglanu barowego. Działanie wyraża się równaniem:

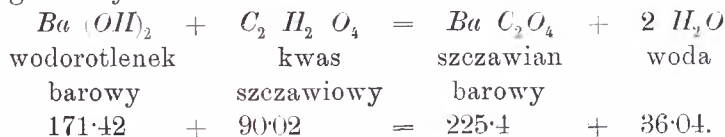
które odpowiada następującym stosunkom ciężarowym:

$$171.42 + 44 = 197.4 + 18.02.$$

Z powyższego równania wynika, że 171.42 jednostek ciężarowych wodorotlenku barowego wiąże 44 jednostek cięż. CO_2 . Ilość pochłoniętego CO_2 oznaczamy w sposób pośredni na drodze miareczkowania. W tym celu określamy zawartość $Ba(OH)_2$ w wodzie barytowej zarówno przed wykonywaniem próby jak i po wykonaniu jej tj. w chwili, gdy część $Ba(OH)_2$ przejdzie pod wpływem CO_2 w $BaCO_3$. Jako wskaźnika (indikatora) przy miareczkowaniu używa się albo alkoholowego roztworu kwasu rozolowego lub takiegoż roztworu fenoltaleiny. Pierwszy z tych wskaźników wywołują z zasadami zabarwienie czerwone, z kwasami zaś żółte, drugi tj. fenoltaleina jest jednostronnym wskaźnikiem, powodującym czerwono-buraczkowe zabarwienie tylko w roztworach zasadowych, a nie zmieniającym barwy w roztworach kwaśnych i obojętnych. Dolewając ostrożnie (kroplami) roztwór kwasu do roztworu zasady, do której dodano kilka kropli wskaźnika, zauważyć musimy w odpowiedniej chwili gwałtowną zmianę barwy roztworu. Pierwsza zmiana barwy towarzyszy chwili, gdy cały zapas zasady w roztworze został zobojętniony kwasem.

A) Rozczyn kwasu szczawowego.

Do oznaczenia zawartości $Ba(OH)_2$ w wodzie barytowej służy odpowiedni roztwór kwasu szczawowego. Reakcja przebiega w myśl równania:

Widzimy zatem, że jedna cząsteczka kwasu szczawowego jest równoważną pod względem zobojętniania $Ba(OH)_2$ z jedną cząsteczką CO_2 czyli że np. 90.02 mg bezwodnego, względnie 126.06 mg dwuwodnego kwasu szczawowego, $C_2H_2O_4 + 2H_2O =$

$(90.02 + 36.04 = 126.06)$, zobojętnia tę samą ilość tj. $171.42 \text{ mg Ba(OH)}_2$, co 44 mg CO_2 .

Rozczyn kwasu szczawiowego sporządzamy w ten sposób, aby 1 cm^3 tego roztworu był równoważnym pod względem działania chemicznego z $0.25 \text{ cm}^3 \text{ CO}_2$ odmierzzonego przy temp. 0° i 760 mm ciśn.

1 mg CO_2 zajmuje objętość 0.5084 cm^3 (przy temp. 0° i ciś. 760 mm),

$1 \text{ cm}^3 \text{ CO}_2$ waży $\frac{1}{0.5084} \text{ mg}$, z czego wynika, że $0.25 \text{ cm}^3 \text{ CO}_2$

waży $\frac{0.25}{0.5084} \text{ mg}$. Oznaczywszy przez x ilość mg kwasu szczawiowego, odpowiadającą odpowiedniej ilości CO_2 , znajdziemy

z proporcji: $x : 126.06 = \frac{0.25}{0.5084} : 44$, że $x = 1.4088 \text{ mg}$. Celem

sporządzenia płynu miareczkowego w ilości 1 litra, rozpuszczamy zatem 1.4088 grama kilkakrotnie przekrystalizowanego kwasu szczawiowego zawierającego ściśle dwie cząsteczki wody w 1 litrze wody przekroplonej (o temp. 15°C). Woda przekroplona, której używamy do sporządzania zarówno roztworu kwasu szczawiowego jak i wody barytowej, musi być poprzednio wygotowaną. Do gotowania wody nie nadają się naczynia szklane ani porcelanowe ze względu na udzielanie wodzie reakcji zasadowej. Najlepszymi do tego celu okazały się naczynia z niklu. Rozczyn przechowywa się we fiaskach z brunatnego szkła, możliwie szczelnie wypełnionych. W tych warunkach przechowywując kwas szczawiowy, możemy mieć rękojmię, że przynajmniej do dwu tygodni nie ulegnie zmianie; po tym czasie należy płyn miareczkowy świeżo przygotować.

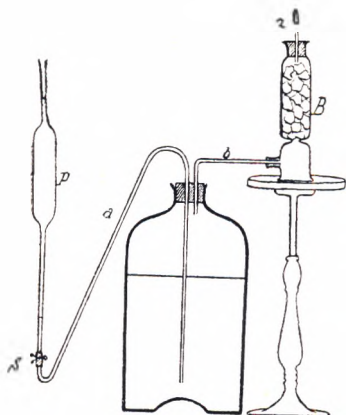
B) Rozczyn wodorotlenku barowego.

Rozczyn wodorotlenku barowego należy tak sporządzić, aby 1 cm^3 tego roztworu zobojętniał ściśle lub nieco mniej jak 1 cm^3 kwasu szczawiowego czyli wiązał $0.25 \text{ cm}^3 \text{ CO}_2$. Ilość Ba(OH)_2 , którą należy rozpuścić w 1 litrze wody obliczymy z następującej proporcji:

$x : 171.42 = 1.4088 : 126.06$, skąd $x = 1.9157$ grama.

W praktyce należy wziąć nieco większą ilość Ba(OH)_2 aniżeli 1.9157 grama, (n. p. 2 gr) ponieważ ciało to z reguły zawiera w sobie nieco BaCO_3 , a nawet zasady alkaliczne;

w tym ostatnim wypadku należy do roztworu wrzucić około 0,2 g chlorku barowego, $BaCl_2 + 2H_2O$. Ważnym czynnikiem jest sposób przechowywania wody barytowej, dlatego podamy opis i rysunek flaszki na ten płyn.

Flaszkę *A*, o pojemności mniej więcej 2 litrów, zawierającą roztwór $Ba(OH)_2$, zamykamy korkiem, w którym tkwią dwie rurki *a* i *b*; koniec dłuższej rurki *a*, zgiętej dwukrotnie, zaopatrujemy na dole w kawałek wężyka kauczukowego, zamykanego ściskaczem *s*: krótsza rurka *b* łączy flaszkę *A* z naczyniem *B* w postaci wieżyczki, wypełnionej kawałeczkami pumeksu, napojonego stężonym roztworem potażu żrącego, KOH . Potaż żrący służy w tym wypadku jako ciało, które zabiera CO_2

z powietrza, wpadającego otworem *z* w chwili, gdy nabieramy wodę barytową zapomocą pipety *P*. Samo nabieranie wody barytowej odbywa się w następujący sposób: otworzywszy korek *z* w wieżyce *B*, wkładamy koniec odpowiedniej pipety w rurkę kauczukową, powalnimy ściskacz *s* i naciągamy płyn aż po znaczek pipety, bacząc, aby powietrze z płuc nie wpadało do pipety. Celem ustawienia miana nabieramy zapomocą pipety 25 cm^3 sporządzonej wody barytowej do kolbki Erlenmayera, dodajemy 4—5 kropli wskaźnika (patrz niżej), a następnie z biurety dolewamy zrazu po kilka cm^3 , potem kroplami, wśród ciągłego poruszania płynem, kwasu szczawowego (roztwór 1:4088 g w litrze) aż do wyraźnego, pierwszego, przełamania się barwy. Ilość zużytych cm^3 powinna wynosić ściśle 25 lub nieco mniej. Jeżeli użyjemy nieco więcej kwasu szczawowego, aniżeli 25 cm^3 , należy, przeprowadziwszy prosty rachunek, wodę barytową odpowiednio rozcieńczyć.

C) Rozczyn wskaźnika.

Poprzednio wspomnieliśmy, że przy miareczkowaniu jako wskaźników używać należy alkoholowych rozczyńców albo kwasu rozolowego albo fenoltaleiny. Zachowanie się obu wskaźników jest nam już znane, dodamy tylko, że celem wzmoczenia czułości kwasu rozolowego (0.2 grama na 100 cm^3 80% alkoholu) należy doń dodać odpowiednią ilość wody barytowej, jako zasady, a mianowicie tyle, aby po dodaniu jednej kropli kwasu szczawiowego, barwa pomarańczowo-czerwona, natychmiast przelamywała się w wyraźnie żółtą. Rozczyn fenoltaleiny należy sporządzić w stosunku $1\text{ g} : 30\text{ cm}^3$ 90% alkoholu. Jednego lub drugiego wskaźnika używa się w ilości 4—5 kropli.

D) Naczynia i wykonanie metody.

a) Naczyniem do pobierania próby powietrza jest 5—6 litrowa flaszka z zatyczką kauczukową. Oznaczenie pojemności flaszki wykonywamy, ważąc zawartą w niej wodę przekroploną o odpowiedniej temp. i wyrażając objętość w cm^3 .

b) Do zupełnie suchej flaszki, której pojemność oznaczyliśmy poprzednio, wprowadzamy zapomocą 100—150 poruszeń miecha, opatrzonego węzłem kauczukowym, sięgającym na dno naczynia, badane powietrze, poczem zatykamy flaszkę. Próbę powietrza pobiera się w środku sali na wysokości głów uczniów, przyczem należy baczyć, aby powietrze z ust własnych i otoczenia nie wpadało bezpośrednio do miecha.

c) Notujemy stan termometru i barometru oraz temperaturę na nim.

d) Zapomocą pipety, nabieramy 100 cm^3 wody barytowej. (baczyć należy, aby powietrze z ust nie wpadało do pipety!) i zatkawszy pipetę palcem wprowadzamy ją, po odetkaniu korka, do flaszki. Skoro ciecz wpuścimy na dno flaszki, zatykamy pipetę palcem, wyjmujemy i zatykamy flaszkę¹⁾.

e) Około 10 minut wstrząsamy flaszką, poczem możliwie szybko zlewamy przez lejek mętny płyn do wysokiej flaszeczki o pojemności 100 cm^3 . Flaszeczkę zatykamy i pozostawiamy

¹⁾ Oczywiście jest rzeczą, że przez wprowadzenie 100 cm^3 wody barytowej wyparto takąż samą ilość powietrza, zawartego w flaszce, wskutek czego od pierwotnej objętości należy odjąć 100 cm^3

w spokoju, aż do chwili, gdy $BaCO_3$ osiedzie na dnie w postaci osadu, a pozostały płyn będzie zupełnie przezroczysty, na co potrzeba kilku godzin czasu.

f) Po upływie tego czasu nabieramy z flaszeczki zapomocą pipety 25 cm^3 przezroczystego płynu, wlewamy go do kolbki Erlenmeyera, umieszczonej na białej podkładce papieru, dodajemy 4—5 kropli wskaźnika i miareczkujemy roztworem kwasu szczawowego aż do pierwszego przełamania się barwy. Ilość obecnie zużytych cm^3 kwasu, odjęta od ilości, którą zużyliśmy do zobojętnienia zapasowej wody barytowej, daje różnicę, z której obliczamy ilość CO_2 w badanym powietrzu. 1 cm^3 kwasu szczawowego odpowiada $0.25\text{ cm}^3 CO_2$. Oczywiście jest rzeczą, że ilość CO_2 obliczoną z 25 cm^3 wody barytowej należy pomnożyć przez 4, ponieważ woda barytowa, której użyliśmy do zabrania CO_2 z powietrza, wynosiła 100 cm^3 .

E) Obliczenie ilości bezwodnika węglowego.

Celem ujednostajnienia wyników analizy wyrażamy zawartość CO_2 w $\frac{0}{100}$ objętościowych, sprowadzonych do temp. 0° i 760 mm ciśnienia. Redukcja znalezionej ilości CO_2 musi być uwzględniona w trzech kierunkach, a mianowicie uwzględnić należy poprawkę barometryczną ze względu na temperaturę, zredukować objętość CO_2 ze względu na dane ciśnienie i temperaturę.

a) Temperatura wpływa na rozszerzalność słupka rtęci, a tem samem na jego długość, dlatego wysokość słupka rtęci przyjęto powszechnie podawać przy temp. 0° . Redukcję stanu barometrycznego wyrażamy wzorem:

$$b_0 = B - B \cdot T \cdot 0.00018,$$

w którym b_0 oznacza stan barometru przy 0°C , B ciśnienie odczytanie, T temperaturę, a 0.00018 jest współczynnikiem rozszerzalności rtęci.

Odczytawszy np. stan barometru 746 mm przy 19°C , otrzymujemy jako zredukowaną wartość 743.5 mm .

b) Niech b oznacza wysokość słupka rtęci w milimetrach (wysokość zredukowaną na 0°C) w chwili doświadczenia, a przez V oznaczmy objętość użytego do badania powietrza, wyrażoną w cm^3 , przez V_{760} objętość tego samego powietrza i w tej samej temperaturze, mierzoną jednak przy ciśnieniu 760 mm .

W myśl prawa Mariottea Boyle'a (objętość gazu w stałej temperaturze jest odwrotnie proporcjonalna do zewnętrznego ciśnienia) mamy $V:V_{760}=760:b$, skąd $V_{760}=\frac{V \times b}{760}$.

c) Uwzględnić jeszcze musimy zależność objętości gazu od temperatury (Dalton i Gay Lussac), a mianowicie prawo, że wszystkie gazy, bez względu na ich naturę, rozszerzają się jednakowo ze zmianą temperatury, a mianowicie ogrzane przy stałym ciśnieniu o 1°C powiększają swą objętość o $\frac{1}{273}$ (czyli 0.00366) części tej objętości, jaką posiadały przy 0°C . Gaz, zajmujący przy 0°C objętość 1 cm^3 , przy t° wypełni przestrzeń $1+0.00366 \times t\text{ cm}^3$, czyli ogólnie $V_t=V_0(1+0.00366 \times t)$, skąd $V_0=\frac{V_t}{1+0.00366 \times t}$. We wzorze tym V_0 oznacza objętość gazu przy 0°C , V_t objętość tego gazu przy $t^{\circ}\text{C}$, a 0.00366 stały współczynnik rozszerzalności.

Kombinując wzory z ustępu *b* i *c* znajdziemy, że

$V_0=\frac{V_t \times b_0}{760 \times (1+0.00366 \times t)}$ i tym wzorem będziemy się posługiwali, uwzględniając, że b_0 oznacza ciśnienie z przeprowadzoną poprawką barometryczną.

F) Przykład.

Próbę powietrza wzięto do flaszki o pojemności 6235 cm^3 ; ciśnienie 746 mm przy temp. 14° (na barometrze); w miejscu pobrania próby temp. 19.5°C . Po wlaniu 100 cm^3 wody barytowej objętość badanego powietrza wynosi 6135 cm^3 . Skłóciwszy wodę barytową z powietrzem badanym (15 minut czas klócenia) wlano płyn mętny do 100 cm^3 flaszeczki, którą zatkało szczelnie i pozostawiono w spokoju przez 3 godziny.

Po tym czasie wyjęto za pomocą pipety 25 cm^3 przezroczystego płynu, dodano doń 4 krople roztworu kwasu rozolowego i miareczkowano kwasem szczawiowym, przyczem użyto kwasu szczawiowego 15.7 cm^3 . Powtórzono miareczkowanie z zapasową wodą barytową i okazało się, że dla zobojętnienia 25 cm^3 tej wody należy użyć 24.8 cm^3 kwasu szczawiowego, a zatem ($24.8-15.7=9.1$) ilość CO_2 , pochłoniętego przez 25 cm^3 wody barytowej i przeprowadzonego w węglan barowy odpo-

wiada 9.1 cm^3 kwasu szczawowego, a zatem 100 cm^3 wody barytowej odpowiada $(9 \times 14) 36.4 \text{ cm}^3$. Ilość CO_2 , odpowiadającego 36.4 cm^3 kwasu szczawowego wynosi 36.4×0.25 czyli 9.1 cm^3 . Cała więc zawartość CO_2 w badanej ilości powietrza, odmierzzonego przy temperaturze 19.5 C i ciśnieniu 746 mm (14°C na barometrze) wynosi 9.1 cm^3 .

Objętość powietrza w powyższych warunkach sprowadzić należy do temp. 0° i 760 mm ciśnienia.

Przeprowadzenie rachunku przedstawia się następująco:

α) poprawka barometryczna wynosi

$$b_0 = (746 - 746 \times 14 \times 0.00018) = 746 - 1.88 = 744.12.$$

$$\beta) V_0 = \frac{6135 + 744.12}{760 \times (1 + 0.00366 \times 19.5)} = 5606.6 \text{ cm}^3.$$

Pierwotna objętość powietrza 6135 cm^3 po sprowadzeniu do temp. 0° i 760 mm ciśnienia wynosi tylko 5606.6 cm^3 , $9.1 \text{ cm}^3 \text{ CO}_2$ w tej ilości i warunkach stanowi $1.620/100$.

Zanim podamy daty, dotyczące stanu powietrza w badanych klasach, wymienimy naprzód pojemność sal oraz ilość powietrza w m^3 , przypadającą na głowę w poszczególnych klasach¹⁾. Wymaganą ilością powietrza na głowę przy dobrej wentylacji jest $5 m^3$. Pod tym względem stosunki w badanych zakładach przedstawiają się następująco:

I. Szkoła realna.

Sala	Pojemność	Ilość osób	Na głowę wypada m^3	Sala	Pojemność	Ilość osób	Na głowę wypada m^3
I. a	234.9	39	6.02	III. a	244.5	36	6.8
I. b	242.4	41	5.9	III. b	258.3	41	6.3
II. a	264.8	38	6.9	IV. a	264.1	47	5.6
II. b	247.3	40	6.1	IV. b	248.3	51	4.8

¹⁾ Daty, odnoszące się do ilości uczniów i uczenie podano z miesiąca kwietnia, to jest z czasu, kiedy zakłady posiadają mniej więcej ustaloną średnią frekwencję. Ilość osób oznacza uczniów łącznie z nauczycielem, w salach zaś rysunkowych i geometrycznej z nauczycielem i jego asystentem. Ilość uczniów w salach fizyki, chemii, rysunków odręcznych i geometrycznych podano jako średnią z pobierających naukę w tych salach.

Sala	Pojemność	Ilość osób	Na głowę wypada m^3	Sala	Pojemność	Ilość osób	Na głowę wypada m^3
V. a	160·2	37	4·3	fizyki	507·3	41	12·3
V. b	242·3	35	6·9	chemii	583·5	42	9·1
VI. a	228·5	43	5·3	rysunków II. p.	522·7	40	13·04
VI. b	230·3	43	5·3	rysunków I. p.	546·3	43	12·7
VII. a ¹⁾	232·2	33	7·03	geometrii	407·6	41	9·9

Gimnazjum żeńskie im. Słowackiego.

Sala	Pojemność	Ilość osób	Na głowę wypada m^3
I. kl.	158·9	40	3·9
II. kl.	191·9	39	4·9
III. kl.	131·6	35	3·7
IV. kl.	145·7	36	4·04

Ilość bezwodnika kwasu węglowego (CO_2), wyrażona w $\frac{0}{100}$ po zredukowaniu do temp. $0^{\circ}C$ i 760 mm ciśnienia w poszczególnych salach przedstawia się w sposób następujący :

I. Szkoła realna.

L. p.	Dzień	Godzina	Sala	Ilość osób	CO_2 w $0^{\circ}/_{100}$	U w a g a	
1	$\frac{1}{3}$	8	chemii	—	14·5	0·62	jeden wentylator działa; w innych kl. stan. wentyl. niżej podano.
2	$\frac{2}{3}$	9—10	V. b	33	15	1·69	
3	$\frac{3}{3}$	11—12	I. b	36	18	1·66	
4	$\frac{3}{12}$	8—9	chemii IV. b kl.	48	17	1·27	
5	"	9—10	chemii V. a kl.	35	18·5	1·29	
6	"	8—9	III. a	36	18	1·84	
7	$\frac{8}{3}$	9—10	III. b	41	19	1·73	
8	"	11—12	V. b	32	17·5	1·68	
9	"	8—9	II. a	34	19	1·50	

¹⁾ Klasa VII b, licząca 40 uczniów, nie posiadała u b. r. s. własnej sali.

L. p.	Dzień	Godzina	Sala	Ilość osób	C° temp.	Ilość CO ₂ w ‰	U w a g a
10	9/3	8—9	II. a	36	18·5	1·96	
11	19/3	9—10	V. a	34	19·6	3·25	
12	20/3	8—9	II. b	40	16	2·71	
13	24/3	10—11	IV. b	46	17·5	2·08	
14	30/3	11—12	V. a	37	17·5	2·91	
15	7/5	8—9	IV. b	47	15	0·74	okna otwarte
16	"	9—10	V. a	35	19	2·52	
17	8/5	10	rysunków ll. p.	13	18	1·19	matura pisemna
18	16/5	9—10	I. b	37	22·5	1·56	
19	16/5	10—11	fizyki VII. a	31	23	1·21	
20	22/5	9—10	V. b	33	21	0·88	okna otwarte
21	22/5	10—11	VI. a	38	23	1·97	
22	23/5	9—10	I. b	36	22·5	1·68	
23	23/5	11—12	I. a	37	22	1·63	
24	25/5	11	Sala geom. około	49	23·8	2·96	ustny egz. dojrzał. w komisji B.
25	"	4 pop.	"	—	21	0·69	okna poprzednio były otwarte
26	8/6	9—10	V. b	30	17·5	0·59	okna otwarte.

Gimnazjum żeńskie imienia Słowackiego.

L. p.	Dzień	Godzina	Sala	Ilość osób	C° temp.	Ilość CO ₂ w ‰	U w a g a
1	6/3	12—1	I.	27	19·5	1·38	Wentylatorów niema w żadnej sali
2	"	"	II.	29	19·5	1·26	nauka języka francuskiego
3	"	"	III.	18	19	1·47	" " "
4	"	"	IV.	37	18	1·84	
5	21/5	12—1	II.	38	23	1·44	
6	"	"	III.	37	23·5	1·63	
7	8/6	10—11	I.	29	20	1·18	jedno okno uchylone
8	"	"	IV.	35	21·5	1·68	
9	"	"	III.	36	22	1·87	
10	"	12—1	II.	38	23	1·45.	

Stan powietrza w gimnazjum żeńskim w porównaniu z I. szkołą realną jest — jak widzimy z powyższych tablic —

stosunkowo znacznie lepszy mimo zupełnego braku wentylatorów. Zawdzięczać to należy nader skrupulatnemu przewietrzaniu klas podczas każdej pauzy i opróżnianiu sal w tym czasie. Z początkiem każdej godziny uczennice oddychają zupełnie czystym powietrzem. Zły stan powietrza w całej szkole realnej da się sprowadzić do następujących przyczyn:

1. Wentylatory, niemal bez wyjątku, znaleźliśmy w stanie częściowo czynnym lub nieczynnym z powodu zatkania przewodów papierami, kałamarzami i różnymi innymi przedmiotami: nadto w niektórych salach, zwłaszcza w tych, które pierwotnie nie służyły jako uczelnie, albo zupełnie niema wentylatorów (np. w klasie V. a), albo też szczelnie są zastawione gablotką lub innymi sprzętami.

2. W niektórych klasach na powiększenie ilości CO_2 i zatrucie powietrza wstrętną wonią wpływa bliskość w najwyższym stopniu niehygienicznie urządzonych wychodków ¹⁾.

3. Podczas dżdżystych dni spędzają uczniowie pauzy w salach (uczniowie klas wyższych stale to czynią i w pogodne dni), nie mając do dyspozycji dostatecznie obszernych korytarzy.

Otwieranie okien w czasie pauz bywa uniemożliwione wskutek przeciągów, powstających przy otwieraniu drzwi.

4. W miesiącach zimowych dotkliwie na zdrowie uczniów i grona działa czad, tworzący się w piecach kamiennych; których konstrukcja nie jest zastosowaną do opału węglowego, a który to jednak opał zaprowadził Magistrat w naszej szkole od dwu lat.

5. Otwieranie okien podczas nauki w klasach zwróconych do ulicy uniemożliwione jest wskutek turkotu i ruchu ulicznego, otwieranie zaś okien zwróconych do aresztów wykluczone jest z reguły z powodu haniebnego zachowywania się aresztantów; okien zwróconych do podwórza również nie można otwierać z powodu fetorów, dolatujących ze stale otwartych okien wychodkowych. Wychodki nie posiadają wentylatorów, wskutek czego, dla częściowego przynajmniej uniknięcia wstrętnych woni, muszą być okna z ustępów stale otwarte.

¹⁾ Patrz: Dr. K. Hornung: Sprawozdanie o stanie zdrowotnym w c. k. I. szkole realnej we Lwowie w Przeglądzie higienicznym, rocznik IV.

6. Wilgotna odzież, dla umieszczenia której niema wiszadeł na korytarzu, również przyczynia się do psucia powietrza w klasach.

7. Podłogi z miękkiego drzewa, z licznymi szparami, do tego niezapuszczane, są przyczyną kurzów, unoszących się obficie w powietrzu po każdej pauzie. W ubiegłym roku szkolnym uczniowie 4-ch klas zapuścili własnym kosztem podłogi t. zw. olejem kamiennym.

8. W kilku salach, wskutek nieszczelności przewodów gazowych lub kurków, wyraźnie można wyczuwać woń gazu świetlnego.

Zestawione wyniki analiz odnoszą się do powietrza z czasu, gdy w piecach już prawie zupełnie nie palono, gdy mniej skrętnie zamykano drzwi lub okna; wyniki analiz z miesięcy zimowych bezwzględnie gorzejby się przedstawiały, aniżeli obecne, co prawdopodobnie stwierdzimy jeszcze w przyszłości przy szczegółowych, planowo przedsięwziętych i wszechstronniejszych badaniach.

STATYSTYKA ZAKŁADU.

I.

Skład grona nauczycielskiego z końcem roku szkolnego 1905/6.

A) Nauczyciele przedmiotów obowiązkowych:

1. *Teofil Gerstmann*, Dr. filozofii, c. k. Radaea Rządu, dyrektor, uczył historii powszechnej w kl. IV. a. 3 godz. tyg.

2. *Emil Bernhardt*, zawiadowca gabinetu rysunków odręcznych, uczył rysunków odręcznych w kl. I. a, I. b, V. a, V. b, VI. a, VI. b, VII. a, VII. b, razem 22 godz. tyg.

3. *Józef Biedrawa*, gospodarz kl. I. a, uczył języka niemieckiego w kl. I. a, V. a, V. b, VI. a, razem 18 godz. tyg.

4. *Jakób Byłczyński*, gospodarz kl. IV. b, uczył języka polskiego w kl. IV. b, V. b, VI. a, VII. b; geografii w kl. I. a; historii powszechnej w kl. IV. b, V. a, razem 23 godz. tyg.

5. *Józef Dobrosz Dąbrowski*, gospodarz kl. VII. b, zawiadowca biblioteki uczniów, uczył języka polskiego w kl. II. b; języka francuskiego w kl. III. b, IV. b, V. b, VI. b, VII. b; historii powszechnej w kl. II. b, razem 22 godz. tyg.

6. *Bronisław Duchowicz*, gospodarz kl. V. b, zawiadowca gabinetu chemicznego, uczył chemii w kl. IV. a, IV. b, V. a, V. b, VI. a, VI. b; historii naturalnej w V. b; kaligrafii w kl. I. a, I. b, razem 20 godz. tyg.

7. *Zdzisław Fialka* — na urlopie.

8. *Józef Grünberg*, gospodarz kl. VI. a, zawiadowca gabinetu geograficznego, uczył historii powszechnej w kl. V. b, VI. a, VI. b; geografii w kl. III. a, III. b, IV. a, IV. b, razem 17 godz. tyg.

9. *Władysław Gubrynowicz*, gospodarz kl. III. b, uczył języka niemieckiego w kl. III. b, VI. b, VII. a, VII. b, razem 17 godz. tyg.

10. *Ks. Bertrand Handl*, uczył religii rz. kat. w kl. I. a, I. b, II. a, II. b, III. a, III. b, IV. a, IV. b, razem 16 godz. tyg.

11. *Karol Hornung* Dr. med., uczył gimnastyki w kl. I. a—VII. b, razem 20 godz. tyg.

12. *Ks. Teodozy Leżohubski* uczył religii gr. kat. w kl. I. b, II. b, III. b, IV. b, V. b, VI. b, VII. b, razem 9 godz. tyg.

13. *Władysław Łuszczynski* uczył rysunków odręcznych w kl. II. a, II. b, III. a, III. b, IV. a, IV. b, razem 22 godz. tyg.

14. *Józef Markowski*, Dr. med. — na urlopie.

15. *Julian Mazurek*, gospodarz kl. II. a, uczył historii powszechnej w kl. I b, II. a, III. a, III. b, VII. a, VII. b; geografii w kl. I. b, II. a, II. b, razem 23 godz. tyg.

16. *Artur Passendorfer*, gospodarz kl. V. a, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, uczył języka polskiego w kl. V. a, VI. b, VII. a; języka niemieckiego w kl. II. a, III. a, razem 22 godz. tyg.

17. *Zygmunt Piechorski* uczył geometrii wykreslonej w kl. II. a, II. b, III. a, III. b, IV. a, IV. b, razem 12 godz. tyg.

18. *Marek Piekarski* — na urlopie.

19. *Adam Pisz* — na urlopie.

20. *Leon Pitulko*, gospodarz kl. II. b, uczył języka niemieckiego w kl. I. b, II. b, IV. a, IV. b, razem 20 godz. tyg.

21. *Władysław Rembać* — na urlopie.

22. *Robert Rischka* — na urlopie.

23. *Witold Rybczyński* uczył matematyki w kl. I. a: fizyki w kl. III. a, III. b, IV. a, IV. b, razem 13 godz. tyg.

24. *Jan Schaden*, gospodarz kl. VII. a, zawiadowca gabinetu rysunków geometrycznych, uczył matematyki w kl. VII. a, VII. b; geometrii wykreslonej w kl. V. a, V. b, VI. a, VI. b, VII. a, VII. b, razem 24 godz. tyg.

25. *Włodzimierz Szuchiewicz*, kawaler orderu Franciszka Józefa, zawiadowca gabinetu historii naturalnej, uczył historii naturalnej w kl. I. a, I. b, II. a, II. b, V. a, VI. a, VI. b, VII. a, VII. b, razem 18 godz. tyg.

26. *Ks. Stefan Szydelski* uczył religii rz. kat. w kl. V. a, V. b, VI. a, VI. b, VII. a, VII. b, razem 12 godz. tyg.

27. *Tadeusz Urbaniski*, gospodarz kl. IV. a, uczył języka polskiego w kl. I. a, I. b, II. a, III. a, III. b, IV. a: historii powszechnej w kl. I. a, razem 21 godz. tyg.

28. *Stanisław Węckowski* Dr. filozofii, gospodarz kl. III. a, uczył języka francuskiego w kl. III. a, IV. a, V. a, VI. a, VII. a, razem 16 godz. tyg.

29. *Antoni Wołk Łanicwski*, gospodarz kl. I. b, uczył matematyki w kl. I. b, II. a, II. b, III. a, III. b, IV. b, razem 18° godz. tyg.

30. *Stanisław Zabielski*, uczył matematyki w kl. V. a, V. b, VI. a, VI. b, razem 16 godz. tyg.

31. *Władysław Zbierzchowski*, gospodarz kl. VI. b, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył fizyki w kl. VI. a, VI. b, VII. a, VII. b; matematyki w kl. IV. a, razem 17 godz. tyg.

B) Asystenci :

1. *Wacław Radziszewski* do rysunków odręcznych.
2. *Kazimierz Kostynowicz* do rysunków odręcznych.
3. *Liberat Krasucki* do rysunków geometrycznych.

C) Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych :

1. *Izak Planer* uczył religii mojż. 7 godz. tyg.
2. *Michał Paczowski*, Dr. filozofii — na urlopie.
3. *Stanisław Węcowski*, Dr. fil., uczył języka angielskiego 2 godz. tyg.
4. *Brorislaw Duchowicz* uczył stenografii 2 godz. tyg.
5. *Władysław Zbierzchowski* uczył śpiewu 4 godz. tyg.

Przedmioty nadobowiązkowe :

Język ruski. Prof. Dr. *Michał Paczowski* na urlopie.

Język angielski 2 godziny tygodniowo. Uczęszczało 19 uczniów

Śpiew w 2 oddziałach po dwie godziny tygodniowo. Uczęszczało 88 uczniów.

Stenografia 2 godziny tygodniowo. Uczęszczało 25 uczniów.

II.**Wykaz podręczników na rok szkolny 1906/7.**

Religia a) obrz. łac.: W kl. I. ks. Śłószarz Katechizm religii katol. Wyd. 1. i 2. W kl. II ks. Dąbrowski. Historia biblijna zakonu starego. Wyd. 1 - 4. W kl. III. ks. Dąbrowski. Historia biblijna zakonu nowego. Wyd. 3. W kl. IV. ks. Jougan. Liturgia katolicka. Wyd. 1. i 2. W kl. V. ks. Dr. M. Sieniatycki. Ogólna katolicka dogmatyka. W kl. VI ks. Szczeklik. Etyka katolicka. Wyd. 3 W kl. VII. ks. Jougan. Historia kościoła katolickiego. Wyd. 2

b) obrz. gr. kat.: W kl. I. A. Торонський. Катехизм христ. катол. Вид. 3. W kl. II A. Торонський. Історія біблійна старого завіта. Вид. 2. W kl. III A. Торонський. Історія біблійна нового завіта. Вид. 1, 2. W kl. IV. A. Торонський. Літургіка. Вид. 2. W kl. V A. Торонський. Доґматика Фундаментальна і аполоґетика для класе вищих. Львів 1893. A. Торонський. Доґматика частна для вищих класе. Львів 1895. W kl. VI. Дорожницький. Етика. Львів 1905. W kl. VII. Ваулер-Стефанович. Історія христ. католицької церкви. Вид. 2.

Język polski. W kl. I. Małecki. Gramatyka języka polskiego Wyd. 9. i 10. Próchnicki i Wójcik. Wypisy polskie dla I. kl.

Wyd. 3-4. W kl. II Małecki. Gramatyka języka polskiego. Wyd. 9. Próchnicki i Wójcik. Wypisy polskie dla II. kl. Wyd. 1-3. W kl. III. Małecki. Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 8. i 9. Czubek i Zawiliński. Wypisy polskie dla III. kl. Wyd. 2. W kl. IV. Małecki. Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 8. i 9. Próchnicki. Wzory poezyi i prozy. Wyd. 1. i 2. W kl. V. Tarnowski i Bobin. Wypisy polskie dla szkół realnych. Tom. I. Wyd. 1-3. Wybór z dzieł pisarzy greckich i łacińskich w przekładach. Część I. W kl. VI. Tarnowski i Bobin. Wypisy polskie dla szkół realnych. Tom I. i II. Wyd. 1-3. Zathej. Antologia grecka. Zathej. Antologia rzymska W kl VII. Tarnowski i Bobin. Wypisy polskie. Tom. II. Wyd. 1. i 2. Zathej. Antologia grecka. Zathej. Antologia rzymska.

Język ruski. W kl. IV. Kokorudz Konarski. Gramatyka ruska dla Polaków. Барвіньский. Читанка руска для шкіл видільових. W kl. V. i VI. a) w I. półroczu podręczniki jak w kl. IV. b) w II. półroczu gramatyka jak w kl. IV. Барвіньский. Витмки з народної літератури українсько-рускої XIX. в. для семінарійв учительских Ч. I. Ч. II.

Język niemiecki. W I. kl. German i Petelenz. Ćwiczenia niemieckie dla kl. I. Wyd. 5 i 6 W II. kl. German i Petelenz. Ćwiczenia niemieckie dla kl. II. Wyd. 4. W III. kl. German i Petelenz. Ćwiczenia niemieckie dla kl. III. Wyd. 3. Jahner. Deutsche Grammatik. Wyd. 2. W IV. kl. German i Petelenz. Ćwiczenia niemieckie dla kl. IV. Wyd. 3. i 4. Jahner. Deutsche Grammatik. Wyd. 2. W kl. V. J. Ippoldt u. A. Stylo. Deutsches Lesebuch f. d. oberen Klassen der gal. Mittelsch. I. T. W kl. VI. Petelenz u. Werner. Deutsches Lesebuch für die VII. Klasse der Gymnasien — Hermann und Dorothea. Reinecke Fuchs Emilia Galotti. Die Räuber (Wyd. Graesera). — W VII kl. Petelenz und Werner. Deutsches Lesebuch für die VIII Klasse der Gymnasien. — Hamlet. Braut v. Messina. Maria Stuart (Wyd. Graesera). Italienische Reise (Wyd. Freitag).

Język francuski. W III. kl. Amborski. Książka do nauki języka francuskiego. Cz. I. W kl. IV. Amborski. Książka do nauki języka francuskiego. Cz. II. W kl. V. Amborski. Książka do nauki języka francuskiego. Cz. III W VI kl. Amborski. Wypisy francuskie. Cz. I. W VII. kl. Amborski. Wypisy francuskie. Cz. II.

Geografia. W I. kl. Romer. Geografia. W II. kl. Baranowski i Dziedzicki. Geografia powszechna. Wyd. 6-9. W kl. III. Baranowski i Dziedzicki. Geografia powszechna. Wyd. 6-9. W IV. kl. Benoni i Majerski. Geografia austriacko-węgierskiej monarchii. Wyd. IV.

- Historya powszechna.** W 1. kl. Pieniążek. Opowiadania z dziejów kraju rodzinnego. W II. kl. Zaleski. Opowiadania z dziejów austryackich i powszechnych. Wyd. 2. W III. kl. Zipper. Opowiadania z mitologii Greków i Rzymian. W kl. IV. Zakrzewski. Historia powszechna. Część I. Wyd. 1., 2. i 3. W V. kl. Zakrzewski. Historia powszechna. Część II. Wyd. 3. i 4. Lewicki. Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wyd. 1—3. W VI. kl. Zakrzewski. Historia powszechna. Część III. Wyd. 2. Lewicki. Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wyd. 1—3. W VII. kl. Zakrzewski. Historia powszechna. Cz. III. Wyd. 2. Lewicki. Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wyd. 1—3. Głabiński i Finkel. Historia i statystyka austryacko-węgierskiej monarchii. Wyd. 1. i 2.
- Matematyka.** W I. kl. Brzostowicz. Początki arytmetyki i algebry. Wyd. 1—5. W II. kl. Brzostowicz. Początki arytmetyki i algebry. Wyd. 3. i 4. W III. klasie Ignacy Kranz. Arytmetyka i algebra dla niż. klas. Część II. W kl. IV. Kranz. Arytmetyka i algebra dla niż. klas. Część II. W kl. V. Dziwiński. Zasady algebry. Wyd. II. W kl. VI. Dziwiński. Zasady algebry. Wyd. II. W kl. VII. Kostecki. Algebra dla klas wyż. W kl. V, VI. i VII. Mocnik-Maryniak. Geometrya. Wyd. 3. i 4. W kl. V., VI. i VII. Kranz. Logarytmy.
- Historya naturalna.** W I. kl. Nussbaum-Wišniowski. Wiadomości z zoologii dla niż. klas. Rostafiński. Botanika szkolna na kl. niższe. Wyd. 4. i 5. W II. kl. Nussbaum-Wišniowski. Wiadomości z zoologii dla niż. klas. Rostafiński. Botanika szkolna dla klas niższych. Wyd. 1—5. W kl. V. Rostafiński. Botanika dla klas wyż. Wyd. 2. W kl. VI. Petelenz. Zoologia dla klas wyż. Wyd. 1. i 2. W VII. kl. Łomnicki. Mineralogia i geologia. Wyd. 5.
- Fizyka** W kl. III. Kawecki-Tomaszewski. Fizyka dla niż. kl. Wyd. 2—4. W kl. IV. Kawecki-Tomaszewski. Fizyka dla niż. klas. Wyd. 1—4. W kl. VI. Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla wyż. klas szkół śred. Wyd. 2. i 3. W kl. VII. Soleski. Wykład nauki fizyki. Wyd. 2.
- Chemia.** W Kl. IV. Sucheni. Chemia. W kl. V. Brunner i Tołłoczko. Chemia nieorganiczna. W kl. VI. Duchowicz-Bolland. Chemia.
- Geometrya wykreślna i rysunki geometryczne.** W II. klasie Mocnik-Maryniak. Geometrya poglądowa. Cz. I. Wydanie 6—8. W kl. III. i IV. Mocnik-Maryniak. Geometrya poglądowa. Cz. II. Wyd. 4—6. W kl. V., VI. i VII. Lazarski. Zasady geometryi wykreślnej (z atlasem). Wyd. 2.

III.

Tematy do zadań piśmiennych języka polskiego.**Klasa V. a i b.**

Pokuta Jacka Soplicy. — Rozwój akcji w tragedyi Sofoklesa „Antygona“. — Woda jako żywioł pożyteczny i szkodliwy. — Tok myśli, zawartych w XIX. trenie J. Kochanowskiego. Stan oświaty za Piastów. — Prawdziwa przyjaźń. — Jakie ma być wychowanie młodego człowieka? (podług Reya). — Rozwój i przedstawiciele literatury politycznej w XVI. w. — Jak przedstawia się nam Kochanowski w Pieśniach? — Senat trojański a sejm polski (na podstawie „Odpr. posłów greckich“). — Skutki niezgody domowej (podług kazania Skargi). — Dworska poezya A. Morsztyna. — Postać Stanisława Leszczyńskiego w historii i w literaturze. — „Święta miłości kochanej ojczyzny, Czują cię tylko umysły pocziwe“ (J. Krasiński). — Ogólny pogląd na poezję dramatyczną w XVII. wieku. — Charakterystyka Skrzetuskiego. — Co wiąże nas z ziemią ojczystą? — Wpływ powietrza na zdrowie. — Pokuta Kmicica. — Śmierć Podbięty. — Środki komunikacyjne dawniej a dzisiaj.

Klasa VI. a. i b.

Wpływ człowieka na świat roślinny i zwierzęcy. — Tragiczność sytuacji w utworze Sofoklesa „Antygona“. — Każdy pracuje na swoim zagonie dla wszystkich. — Starosta i Podkomorzy w komedyi Niemcewicza „Powrót posła“ jako przedstawiciele prądów politycznych. — Sejm czteroletni i jego wyniki. — Ciekawość a żądza wiedzy. — Trembecki jako człowiek i poeta. — Znaczenie Wisły w rozwoju państwa polskiego. — Przepowiednia Sybilli w poemacie Woronicza. — Pierwiastek ludowy i świat fantastyczny w balladach Mickiewicza. — Temat dowolny na podstawie domowej lektury. — Charakterystyka Towiańskiego i jego wpływ na Mickiewicza. — Na czym polega ukraińskość „Maryi“? — Wpływ alkoholu na ustrój ciała ludzkiego. — Przewodnie myśli „Ody do młodości“ A. Mickiewicza. — Podstawne myśli „Improwizacji“ Konrada w III. cz. Dziadów. — Turnieje średniowieczne a powszechne wystawy dzisiejsze.

Klasa VII. a i b.

Zastosowanie chemii w życiu codziennem. — Ogólny pogląd na rozwój dziejopisarstwa do końca wieku XVI. w Polsce. — „Słowo tylko — to marna połowa arcydzieł życia“. — Zapomnienie może być cnotą, wadą, winą, sztuką. — Step

ukraiński (opis na podstawie „Maryi“). — „Najlepszy muzyk zmiesza orkiestrę dobraną, Jeśli grając, stara się, aby go słyszano“ (Mickiewicz). — Istota i zadanie poezyi podług „Śpiewu poety“ Zaleskiego. — Aniela a Klara w „Ślubach panińskich“. — Kordyan na Mont-Blanc a Improvizacya Konrada. — Zestawie zapatrywania naszych wieszczów na powody upadku Polski. — Temat dowolny na postawie domowej lektury. — Historyografia polska i jej wybitni przedstawiciele. — Rok 1848 i jego następstwa. — Rzut oka na rozwój teatru w Polsce.

Tematy do zadań niemieckich.

Klasa V. a. i b.

Aegyptische Gräber. — Heute rot, morgen tot. — Die Kolonisierung der Mitteleingestade durch die Phoenizier. — Jung gewohnt, alt getan. — Die Anfänge des polnischen Theaters. — Die Unterwelt nach griechischer Vorstellung. — Sport und Gesundheit. — Wie wurden die Mörder des Ibykus entdeckt? — Der Nutzen der Kreuzzüge. — Hochzeitlied. — Androklos erzählt seine Lebensgeschichte. — Die Bäume des Waldes. — Das Birkenreis. — Der Winter. — Eile mit Weile. — Geschichte der Steinkohle. — Verkehrsmittel einst und jetzt. — Der Samstag-Christoph. — Bakterien als Freunde und Feinde des Menschen. — Hektors Abschied.

Klasa VI. a. i b.

Siegfrieds Tod. — Der Zug der Vertriebenen. — Die Folgen der Entdeckung Amerikas. — Das Städtchen in „Hermann und Dorothea“. — Der Ritterschlag. — Die Vorfabel zu „Minna von Barnhelm“. — Was man ist, das blieb man andern schuldig. — Die Entstehung des Erdöls. — Urgeschichte der Schweizer. — Schicksale Konrad Wallenrods. — Das Eisen als Pflug, Schwert und Maschine. — Kriemhildens Rache. — Das Besitztum des Wirtes „zum goldenen Löwen“. — Die Exposition in Lessings „Minna v. Barnhelm“. — Der Bau des menschlichen Körpers. — Gottscheds Verdienste um das deutsche Drama. — Der Frühling und das Jugendalter. — Das Verhältnis des Schweizer Edelmanns zum Volke im „Wilhelm Tell“.

Klasa VII. a. i b.

Warum mordert Brutus den Cäsar und wie rächt sich an ihm diese unselige Tat? (Im Anschluss an Shakespeares Julius Cäsar). — Bedeutung des Suezkanals für Handel und

Verkehr. — Iphigenie erzählt dem König Thoas die Geschichte des Tantalidenhauses (Goethe. Iphigenie auf Tauris I. 3). — Stillstand ist Rückschritt. — Vergessen — ein Fehler, eine Schuld, ein Glück, eine Tugend. — Inhalt und Bedeutung der Forumszene in Shakespeares „Julius Cäsar“. — Technologie des Glockengusses. — Musset und Heine. — Goethes Einwirkung auf die deutsche Literatur der ersten Hälfte des XIX. Jhd. — Oesterreichische Staatsverfassung seit d. J. 1848. — Welche Hindernisse hat die Jungfrau von Orleans auf ihrer Laufbahn zu überwinden? — Unterhaltungsbücher unsere Freunde und unsere Feinde.

Tematy przy piśmiennym egzaminie dojrzałości

w terminie letnim 1906.

Oddział A.

Z języka polskiego: Elektryczność w usługach człowieka.

Z języka niemieckiego: 1. Es sind die Ursachen der wichtigsten Kriege anzugeben, welche Europa u. Asien mit einander geführt haben. 2. Przekład z niemieckiego na język polski: Petelenz-Werner, Lesebuch f. d. VII. Klasse, str. 22.

Z języka francuskiego: Przekład z francuskiego na język polski. Amborski, Appendice str. 49.

Z matematyki:

1. Jak wielki będzie kapitał 30.000 K umieszczony na procentie składanym po 4% po 15 latach, jeżeli właściciel bierze z końcem każdego roku 800 K procentów?

2. Wiedząc, że $\alpha + \beta + \gamma = 180^\circ$, udowodnić, że $\operatorname{tg} \alpha + \operatorname{tg} \beta + \operatorname{tg} \gamma = \operatorname{tg} \alpha \operatorname{tg} \beta \operatorname{tg} \gamma$.

3. W ilu punktach przecina prosta $y = \frac{1}{2}x + 15$ koło $x^2 + y^2 = 400$, i w jakim oddaleniu znajduje się ona od środka koła?

Z geometrii wykreślnej:

1. Dana prosta l i płaszczyzna E , przez punkt przebiecia się prostej l z płaszczyzną E poprowadzić prostą m , leżącą na płaszczyźnie E , a prostopadłą do l .

2. Narysować płaszczyzny styczne do stożka przez punkt leżący zewnątrz. Podstawa stożka leży na płaszczyźnie poziomo rzucającej.

3. Znaleźć punkty przebiecia się prostej z kulą.

Oddział B.

Z języka polskiego: Cywilizacyjne znaczenie sztuki drukarskiej.

Z języka niemieckiego: 1. Das „Liberum veto“ und seine Rolle in der Geschichte Polens. 2. Przekład z niemieckiego na język polski: Petelenz-Werner, Lesebuch f. d. VII. Klasse, str. 95.

Z języka francuskiego: Przekład z francuskiego na język polski. Amborski, Wypisy dla kl. VII. cz. I. str. 123.

Z matematyki:

1. Suma trzech pierwszych wyrazów postępu arytmetycznego 21, suma pierwszego i drugiego wyrazu ma się do sumy drugiego i trzeciego wyrazu jak $\frac{3}{4}$. Wyznaczyć ten szereg.
2. Sieczna i styczna tego samego koła przecinają się pod kątem $\sphericalangle 60^\circ$. zewnątrzny odcinek siecznej = 1, a zewnątrzny = 3. jak wielki jest promień koła?
3. Znaleźć punkty przecięcia linii $9y^2 + 4x^2 + 18y - 24x + 9 = 0$
 $3y - 2x - 3 = 0$.

Z geometrii wykresłej:

1. Dana płaszczyzna E i zewnątrz niej punkt A , wyznaczyć miejsce geometryczne punktów na płaszczyźnie E w odstępnie d od punktu A leżące i podać te punkty, które są od płaszczyzny poziomej i pionowej równo oddalone.
2. Znaleźć przekrój ostrosłupa czworosiecznego dowolną płaszczyzną.
3. Wyznaczyć cień własny i rzucony ośmiościanu umiarowego.

Oddział C.

Z języka polskiego: Wzajemny stosunek i charakterystyka poszczególnych części „Dziadów“ A. Mickiewicza.

Z języka niemieckiego: 1. Welche Vorteile gewährt uns die Kenntnis fremder Sprachen? 2. Przekład z niemieckiego na język polski: Petelenz-Werner, Lesebuch f. d. V. Klasse, str. 56.

Z języka francuskiego: Przekład z francuskiego na język polski. Amborski, Appendice str. 45.

Z matematyki:

1. W ilu latach spłaci ktoś dług 10.000 K, pożyczony na 6%, płacąc 2.373 93 K z końcem każdego roku?
2. Szerokość geograficzna Wiednia = $48^\circ 12' 35''$, Rzymu $41^\circ 53' 54''$, a długość geograficzna Wiednia = $34^\circ 2' 49''$, Rzymu $30^\circ 9' 30''$. Jak wielką jest długość sferyczna Wiednia do Rzymu?
3. Z punktu $A = (-3, 0)$ poprowadzona styczna do koła $(x - 1)^2 + y^2 = 1$ dzieli koło $(x - 4)^2 + y^2 = 4$ na dwie nierówne części; obliczyć powierzchnię mniejszego odcinka kołowego.

Z geometryi wykreślnej:

1. Dana płaszczyzna E i F i punkt A , wykreślić na płaszczyźnie E prostą l od punktu A w odstępnie d , a równoległą do F .
2. Wykreślić rzuty koła, podług którego płaszczyzna E przecina kulę.
3. Wyznaczyć cień odcinka na ostrosłup.

IV.

Środki naukowe.

1. Biblioteka dla nauczycieli.

Biblioteka liczy obecnie 3.696 dzieł w 5.334 tomach, 814 zeszytów i 8.392 programów szkolnych.

W ciągu roku szkolnego przybyło w drodze kupna lub daru 79 dzieł w 92 tom., a mianowicie: dla religii przybyło dzieł 2; dla pedagogii 3; dla języka polskiego 11; dla języka niemieckiego 5; dla geografii 4; dla historii powszechnej 8; dla matematyki 7; dla fizyki 6; dla historii naturalnej 8; dla geometryi wykreślnej 4; dla języków obcych 14; dla filozofii 3; różnych 4.

Biblioteka otrzymała w darze od WPP.: radcy Rządu, Dra Teofila Gerstmann'a 6 dzieł, prof. Bronisława Duchowicza 2, Jul. Turczyńskiego 2, ks. Dr. Stan. Wysockiego 3, prof. J. Schadena 11.

Zakład prenumerował następujące czasopisma: Biblioteka warszawska. — Kosmos. — Muzeum. — Przegląd polski. — Przewodnik bibliograficzny. — Przewodnik naukowy i literacki. — Realschulwesen. — Verordnungsblatt des Ministers für Kultus und Unterricht. — Deutsche Rundschau. — Kuhn. Allgemeine Kunstgeschichte. — Przegląd powszechny. — Dziennik urzędowy c. k. Rady szkolnej krajowej. — The Literary Echo. — Die Umschau. — Poradnik językowy. — Książka (miesięcznik bibliograficzny). — Zeitschrift für den deutschen Unterricht. — La Revue. — Szkoła polska. — Chemik polski. — Zeitschrift für den Zeichen und Kunstunterricht.

2. Biblioteka dla uczniów.

Biblioteka dla uczniów liczyła z końcem roku szkolnego 1905/6 dzieł 1.790 w 2.576 tomach.

Książki wypożyczał uczniom prof. J. Dąbrowski codziennie podczas przerwy 20-minutowej.

3. Inne środki naukowe z końcem roku szkolnego.

1. Gabinet geografii i historii: *a)* map ściennych 223; *b)* atlasów geograficznych i historycznych 21; *c)* globów 7; *d)* obrazów poglądowych i fotografii 819; *e)* dzieł geograficznych 22; *f)* modeli 50: *g)* zbiór geograficznych płodów (Schauffussa) sztuk 125; *h)* zbiór monet (sztuk 76).
2. Gabinet przyrodniczy:

<i>a)</i> zoologia: okazów	518
<i>b)</i> botanika: modeli	50
<i>c)</i> mineralogia: okazów	331
<i>d)</i> tablic i atlasów	94
<i>e)</i> przyborów pomocniczych	46
<i>f)</i> fotogramów	100
3. Gabinet fizyczny: przyrządów 528 i kilkadziesiąt tablic ściennych.
4. Gabinet chemiczny: 215 pozycji inwentarza, z tych 45 wykreślono reskryptem Wys. Rady szkolnej kraj. z dnia 29. października 1904 l. 41.247. W bieżącym roku szkolnym zakupiono z ważniejszych przyrządów: wagę analityczną, termometr Beckmanna, centryfugę ręczną, opornicę Ruhstradta, przyrząd Kippa, przyrząd do elektrolizy HCl, palnik do stolika dmuchawkowego, przyrząd do odświeżania powietrza w klasach, medele do nauki o izomerii, 3 tablice ścienne, maszynkę do wytwarzania iskier elektr., barometr. Z wewnętrznych urządzeń: Magistrat stoł. m. Lwowa sprawił 3 szafy i digestorium jednostronne, nadto doprowadzono prąd elektryczny do katedry. Z darów wymienić należy: przyrządy Kuhna i Weinholda do okazania praw, według których zachowują się gazy pod ciśnieniem i przy zmianach temperatury (dar JP. Komorowicza), opornica lampowa (dar i wyrób WP. inż. Boguckiego), 1,3 kg rtęci (dar JWP. prof. Jerzego Bykowskiego), statyw metalowy (dar WP. docenta Uniw. Dr. Opolskiego).
5. Gabinet geometrii wykreślonej i rysunków geometrycznych: wzorów i modeli 216.
6. Gabinet rysunków odręcznych: *a)* modeli 448; *b)* wzorów i wydawnictw 13, sztuk 256.

V. Statystyka uczniów.

A. Klasyfikacja uczniów.

Klasa	Liczba uczniów			Wynik klasyfikacji w II. półroczu					
	zapisanych	którzy wy- stąpiłi w ciągu roku szkolnego	z końcem roku szkolnego	stopień celujący	stopień I.	stopień II.	stopień III.	przeznaczony do egzami- nu po- prawczego	nieklasy- fikowano
I. a	44	10	34	5	24	2	—	3	—
I. b	44	11	33	1	26	—	3	3	—
II. a	38	1	37	5	30	1	1	—	—
II. b	59	1	38	—	34	1	2	1	—
III. a	40	3	37	1	19	6	3	3	—
III. b	40	—	40	2	23	7	2	6	—
IV. a	48	2	46	6	23	6	1	10	—
IV. b	50	2	48	3	25	6	1	13	—
V. a	36	—	36	5	21	1	—	9	—
V. b	35	2	33	2	24	3	1	3	—
VI. a	43	1	42	1	32	2	—	7	—
VI. b	43	2	41	2	28	4	1	6	—
VII. a	36	4	32	3	29	—	—	—	—
VII. b	41	2	39	3	33	—	—	3	—
Razem	577	41	536	39	371	39	15	72	—

B. Narodowość i wyznanie uczniów (z końcem r. szkolnego).

Klasa	Narodowość			Wyznanie						Razem
	polska	ruska	niem.	rz. kat.	gr. kat.	orm. kat.	ewan.	men.	moż.	
I. a	34	—	—	26	—	—	1	1	6	34
I. b	29	4	—	26	4	—	2	—	1	33
II. a	37	—	—	30	—	—	1	—	6	37
II. b	36	2	—	29	2	—	2	—	5	38
III. a	37	—	—	24	—	2	—	—	11	37
III. b	35	5	—	25	5	—	1	1	8	40
IV. a	46	—	—	36	—	1	—	—	9	46
IV. b	40	8	—	28	8	—	1	—	11	48
V. a	36	—	—	32	—	—	—	—	4	36
V. b	30	3	—	24	3	—	—	—	6	33
VI. a	42	—	—	37	—	1	—	—	4	42
VI. b	36	5	—	22	7	1	4	1	6	41
VII. a	32	—	—	28	—	—	—	—	4	32
VII. b	32	7	—	22	7	—	1	—	9	39
Razem	502	34	—	389	36	5	13	3	70	536

C. Wiek uczniów z końcem roku szkolnego.

Urodzeni w roku	Liczba uczniów w klasach														Razem
	I. a	I. b	II. a	II. b	III. a	III. b	IV. a	IV. b	V. a	V. b	VI. a	VI. b	VII. a	VII. b	
1895	9	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
1894	9	10	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
1893	8	7	11	10	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	47
1892	6	7	14	16	2	3	5	4	—	—	—	—	—	—	57
1891	2	1	1	3	18	20	3	4	2	3	—	—	—	—	57
1890	—	—	3	2	6	5	19	20	7	6	1	3	—	—	72
1889	—	—	—	—	4	5	9	8	14	7	2	2	2	2	55
1888	—	—	—	—	1	2	4	8	8	9	24	20	3	2	81
1887	—	—	—	—	—	—	4	3	5	7	8	9	11	15	61
1886	—	—	—	—	—	—	2	2	—	1	5	4	11	9	34
1885	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	8	14
1884	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	4
1883	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	3
Razem	34	33	37	38	37	40	46	48	36	33	42	41	32	39	536

Opłaty szkolne i stypendya.

Oplata szkolna za rok szk 1905/6 wynosiła	14.960 K
Uwolnionych od całej opl. szk. w I. półr. było ucz.	397
„ „ „ „ „ „ II. „ „ „ „	350
Taksy wstępne	327 K
Fundusz na środki naukowe	3.400 K
Stypendya pobierało uczniów	8
Suma, którą uczniowie jako stypendyum pobrali	2.600 K
Datki uczniów na gry i zabawy	552 K

VI.

Ważniejsze rozporządzenia Władz szkolnych.

w ciągu roku szkolnego 1905/1906.

1. R. S. K. reskr. z dn. 20. czerwca 1905 L. 21995, przypominające dawniejsze rozporządzenie z dn. 14. czerwca 1894 L. 2900, poleca ściśle przestrzeganie przepisów co do mundurków szkolnych.
2. R. S. K. reskr. z dn. 10. lipca 1905 L. 23964 w sprawie zarządzeń wydanych przez c. k. Namiestnictwo przeciw ewentualnemu zawleczeniu do szkół chorób nagminnych z państwa rosyjskiego.
3. R. S. K. reskr. z dn. 14. lipca 1905 L. 19636 przestrzega przed zamawianiem i zakupnem sprzętów szkolnych bez poprzedniego uzyskania zezwolenia Min. Wyzn. i Ośw. i potrzebnego na ten cel kredytu.
4. Rozporządzenie Min. Wyzn. i Ośw. z dn. 24. czerwca 1905 L. 10966, dotyczące przypuszczania abiturjentów szkół przemysłowych, do uzupełniającego egzaminu dojrzałości w szkołach realnych, wymieniające przedmioty z których tacy abiturjenci mają być przy egzaminie uwolnieni, na podstawie cenzur uzyskanych w szkole przemysłowej. (Dz. rozp. Min. W. i O. Nr. 31).
5. R. S. K. reskr. z dn. 15. września 1905 L. 35231 zawiadomieniem, że egzamina kandydatów zawodu nauczycielskiego w szkołach średnich odbywać się będą w przyszości nie dwa, lecz trzy razy do roku, mianowicie w październiku, lutym i maju.
6. R. S. K. reskr. z dnia 13. września 1905 L. 34118 poleca przy wydawaniu rocznych sprawozdań drukowanych zważać na poprawność i staranność, mianowicie co do doboru papieru i czcionek i co do ścisłej korekty.
7. R. S. K. reskr. z dn. 13. września 1905 L. 33453 donosi, że 50% zniżenie ceny jazdy dla uczniów podczas gremialnych wycieczek naukowych odnosi się tylko do pociągów osobowych, a zniżenie takie na pociągi pospieszne używane być może tylko wyjątkowo od Min. kolejowego, jednak z wykluczeniem III. klasy wagonowej.

8. R. S. K. reskr. z dn. 21. października 1905 L. 42883 z zawiadomieniem, że należność stemplowa za kwity przy poborze plac nauczycielskich w przyszłości potrącać będzie kasa rządu bezpośrednio przy wypłacie należności.
9. C. k. Namiestnictwo reskr. z dn. 10. października 1905 L. 123584 wydało zarządzenie o sposobie układania list płatniczych dla służby pomocniczej szkolnej.
10. R. S. K. reskr. z dn. 7. listopada 1905 L. 44258 (Min. W. i O. z 8. października 1905 L. 32758), orzeka że dzieci poczmistrzów i pomocniczych urzędników pocztowych mają ewentualne prawo do stypendyów, przeznaczonych dla dzieci urzędników państwowych.
11. R. S. K. reskr. z dn. 13. listopada 1905 L. 46681 poleca ściśle przestrzeganie „Planu nauki religii mojżeszowej“, wydanego w r. 1893.
12. R. S. K. reskr. z dn. 9. stycznia 1906 L. 323 poleca, aby odtąd wykazy, dotyczące profesorów mających prawo do ósmej, względnie siódmej rangi przedkładano w miesiącu lutym.
13. R. S. K. reskr. z dn. 9. lutego 1906 L. 3635 z zawiadomieniem, że P. win. W. i O. reskrypt. z dn. 16. stycznia 1906 L. 47887/905 zatwierdził nowy plan nanki religii, a to w kl. I—IV. szkół realnych i że ten nowy plan wprowadzony być ma stopniowo od r. szk. 1906/7 począwszy.
14. Dz. rozp. Min. Wyz. i Ośw. z r. 1906 Nr. 11 oznacza dla nauczyciela gimnastyki w szkołach średnich liczbę godzin tygodniowych 24 jako maksymalną.
15. R. S. K. reskr. z dn. 27. lutego 1906 L. 6125 w sprawie ewentualnego regulaminu co do istniejących czyteln i kółek sportowych młodzieży szkół średnich.
16. R. S. K. reskr. z dn. 28. lutego 1906 L. 6684 poleca przestrzegać uczniów klas niższych, ażeby się ostrożnie obchodzili z lampami naftowymi lub spirytusowymi dla uniknięcia niebezpieczeństwa.
17. R. S. K. reskr. z dn. 14. marca 1906 L. 8611 w sprawie zaliczenia trzech lat służby do otrzymania kwinkweniów tym katechetom, którzy pełnili służbę w szkołach średnich niepełnych.
18. R. S. K. reskr. z dn. 31. marca 1906 L. 8128 zawiadamia, że uczniowie czwartej klasy szkoły ludowej we Lwowie otrzymywać będą już 12. lipca świadectwo szkolne, ażeby się wcześniej mogli zapisywać do szkół średnich.
19. R. S. K. reskr. z dn. 6. kwietnia 1906 L. 14831 poleca ściśle badanie tożsamości osoby uczniów nieznanych, którzy przystępują do egzaminów wstępnych lub do egzaminu dojrzałości jako eksterniści i zarządza przedkładanie ich fotografii, potwierdzonej przez władzę polityczną.

20. R. S. K. reskr. z dn. 4. kwietnia 1906 L. 13729 poleca ostrzedz uczniów, ażeby podczas jazdy koleją nie wyrzucali przez okno wozu żadnych przedmiotów.
21. R. S. K. reskr. z dn. 1. maja 1906 L. 17562 zarządza, ażeby abiturjentom, przeznaczonym do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu z reguły nie wydawano świadectw, chyba na wyraźne ich żądanie.
22. R. S. K. reskr. z dn. 16. maja 1906 zawiadamia, że Min. W. i O. reskr. z dn. 27. kwietnia 1906 L. 11959 zaprowadziło nowe formularze do statystycznego sprawozdania rocznego, które obowiązują już od początku r. szk. 1906/7.

• VII.

Zarządzenia w sprawie rozwoju sił fizycznych młodzieży.

Urządzanie gier i zabaw dla młodzieży napotykało zawsze na niemałe trudności z powodu braku boiska i lokalu, w którymby można umieszczać przybory do gier i zabaw. To też grono nauczycieli powitało z radością ukonstytuowanie się „Towarzystwa zabaw ruchowych“, które wzięło sobie za zadanie w sposób fachowy objąć kierownictwo zabaw i gier młodzieży. Na konferencji z dn. 1. kwietnia 1906 uchwaliło więc grono nauczycieli oddać z całym zaufaniem na rok bieżący w ręce tego fachowego stowarzyszenia, na którego czele stoją powagi higieniczno-lekarskie, za ryczałtowym wynagrodzeniem, całe kierownictwo zabaw ruchowych młodzieży tutejszego zakładu. Towarzystwo to rozporządza boiskiem i znacznymi zapasami przyborów potrzebnych i oddaje cały ten inwentarz do dyspozycji młodzieży. Odbywają się więc na boisku regularne ćwiczenia gimnastyczne i zabawy ruchowe, a nadto urządziło Towarzystwo na Zielone Świątki wycieczkę kółka footballistów do Krakowa, gdzie młodzież naszego zakładu w zawodach z młodzieżą krakowską, w parku Jordana, odniosła chlubne zwycięstwo.

Wzięła też młodzież naszego zakładu w połowie maja b. r., w liczbie 35, udział w kilkudniowej wycieczce do Krakowa i Zakopanego, na co Dyrekcya przeznaczyła część funduszu na gry i zabawy, w myśl reskryptu c. k. Rady szkolnej krajowej z dn. 16. kwietnia 1906 L. 14566.

W miesiącu czerwcu b. r. odbyła się pod kierownictwem dwóch nauczycieli wycieczka klasy V. B. do Żółkwi, celem zwiedzenia pamiątek narodowych i zakładów fabrycznych w okolicy Żółkwi.

VIII.

Kronika Zakładu.

Rok szkolny rozpoczął się dn. 3. września 1905 uroczystem nabożeństwem w kościele szkolnym PP. Klarysek.

Z powodu znacznej frekwencji podzielono wszystkie klasy I VII. na dwa oddziały równorzędne tak, że szkoła liczyła razem 14 oddziałów.

Poprawczy egzamin dojrzałości odbył się dn. 15. września 1905 pod przewodnictwem dyrektora Zakładu.

Cały egzamin dojrzałości w terminie jesiennym odbył się pod przewodnictwem inspektora szkół średnich Rady Dworu Jana Frankego od 18. do 22 września 1905.

Poprawczy egzamin dojrzałości odbył się dn. 6. lutego 1906 pod przewodnictwem dyrektora Zakładu.

W terminie letnim 1906 odbył się egzamin dojrzałości z powodu wielkiej ilości abiturientów równocześnie w dwóch komisjach. W komisji A. przewodniczył delegat Rady szkolnej krajowej p. Michał Rembacz, dyrektor c. k. szkoły realnej tarnopolskiej, a w komisji B. jako delegat p. Tadeusz Fiedler, członek Rady szkolnej krajowej i profesor c. k. Politechniki lwowskiej.

Egzamin trwał od 25. maja do 2. czerwca b. r.

W ciągu r. szk. 1905/6 zaszły następujące zmiany w składzie grona nauczycielskiego:

1. R. S. K. reskr. z dn. 29. czerwca 1905 L. 21914 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 12. czerwca 1906 L. 21376 przeniósł na własną prośbę w stały stan spoczynku Radę szkolnego prof. Romualda Bobina, wyrażając mu podziękowanie i uznanie za długoletnią zawsze wydatną służbę.
2. R. S. K. reskr. z dn. 29. lipca 1905 L. 23920 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 30. czerwca 1905 L. 20260 zamianował profesora Pawła Postla profesorem c. k. Akademii handlowej we Lwowie
3. R. S. K. reskr. z dn. 1. sierpnia 1905 L. 26997 przeniosła zast. naucz. szkoły realnej stanisławowskiej Józefa Biedrawę do tutejszego zakładu w tym samym charakterze.
4. R. S. K. reskr. z dn. 5. sierpnia 1905 L. 23027 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 19. czerwca 1905 L. 19176 zamianował zast. naucz. Zdzisława Thulliego rzeczywistym nauczycielem szkoły realnej w Tarnopolu.
5. R. S. K. reskr. z dn. 31. sierpnia 1905 L. 33280 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 21. sierpnia 1905 L. 31296 udzielił prof. Robertowi Rischce urlopu dla poratowania zdrowia na pierwsze półrocze r. szk. 1905/6.

6. R. S. K. reskr. z dn. 4. września 1905 L. 34090 donosi, że ks. Dr. Stanisław Wysocki ustępuje z posady zastępcy katechety obrz. łac.
7. Pr. R. S. K. reskr. z dn. 12. września 1905 L. 337 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 28. sierpnia 1905 L. 30600 zamianował zast. naucz. I. szkoły realnej krakowskiej Dr. Stanisława Węckowskiego rzeczywistym nauczycielem tutejszego zakładu.
8. R. S. K. reskr. z dn. 29. września 1905 L. 30451 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 22. lipca 1905 L. 20124 systemizował od 1 września 1906 posadę stałego nauczyciela religii gr. kat. przy c. k. II. szkole realnej lwowskiej, który obowiązany będzie udzielać nauki bezpłatnie w tutejszym zakładzie, w granicach maksymalnego wymiaru godzin obowiązkowych.
9. R. S. K. reskr. z dn. 7. października 1905 L. 40845 mianuje Zygmunta Piechorskiego zastępcą nauczyciela.
10. R. S. K. z dn. 7. października 1905 L. 40845 mianuje Liberata Krasuckiego asystentem rysunków geometrycznych.
11. R. S. K. reskr. z dn. 16. października 1905 L. 41045 mianuje egzam. kandydata Antoniego Wołk-Łaniewskiego aplikantem chemii w tutejszym zakładzie.
12. R. S. K. reskr. z dn. 16. października 1905 L. 41724 donosi, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 3. października 1905 L. 35672 udzielił jednorocznego bezpłatnego urlopu zastępcy naucz. Władysławowi Rembaczowi.
13. R. S. K. reskr. z dn. 23. października 1905 L. 43017 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dnia 9. października 1905 L. 35834 udzielił zast. naucz. Dr. Bronisławowi Sabatowi bezpłatnego urlopu na I. półr. r. szk. 1905/6.
14. R. S. K. reskr. z dn. 31. października 1905 L. 43019 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 7. października 1905 L. 19108 przyznał profesorowi Włodzimierzowi Szuchiewiczowi siódmą klasę rangi służbowej.
15. R. S. K. reskr. z dn. 4. listopada 1905 L. 45691 zamianowała Kazimierza Kustynowicza asystentem rysunków w tutejszym zakładzie.
16. R. S. K. reskr. z dn. 6. grudnia 1905 L. 50641 przeniosła zast. naucz. Dr. Bronisława Sabata do c. k. VII. gimnazjum we Lwowie.
17. R. S. K. reskr. z dn. 31. grudnia 1905 L. 53020 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 15. grudnia 1905 L. 44736 udzielił egzam. zast. naucz. Dr. Józefowi Markowskiemu urlopu na drugie półrocze z. szk. 1905/6 i na pierwsze półrocze r. szk. 1906/7 dla odbycia podróży naukowej.

18. R. S. K. reskr. z dn. 13. stycznia 1906 L. 1080 mianuje aplikanta Antoniego Wołk-Łaniewskiego zastępcą nauczyciela w tutejszym zakładzie.
19. R. S. K. reskr. z dn. 24. stycznia 1906 L. 3621 przenosi zast. naucz. c. k. gimn. Franc. Józefa we Lwowie Adama Pizsa do tutejszego zakładu.
20. R. S. K. reskr. z dn. 3 lutego 1906 L. 3980 mianuje egz. kandydata Stanisława Zabielskiego zastępcą nauczyciela w tutejszym zakładzie.
21. R. S. K. reskr. z dn. 8. lutego 1906 L. 3170 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 17. stycznia 1906 L. 85 udzielił egzam. zast. naucz. Markowi Piekarskiemu urlopu na drugie półr. r. szk. 1905/6 na wyjazd do Paryża dla dalszych studyów.
22. R. S. K. reskr. z dn. 6. lutego 1906 L. 3604 mianuje Tadeusza Urbańskiego zastępcą nauczyciela w tutejszym zakładzie.
23. R. S. K. reskr. z dn. 23. marca 1906 L. 12262 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 12. marca 1906 L. 5936 przedłużył profesorowi Robertowi Rischce urlop na drugie półrocze r. szk. 1905/6, dla poratowania zdrowia.
24. R. S. K. reskr. z dn. 29. marca 1906 L. 10159 udzieliła prof. Bronisławowi Duchowiczowi zasiłku na wyjazd do Krakowa na kurs uniwersytecki.
25. R. S. K. reskr. z dn. 21. kwietnia 1906 L. 16667 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 9 kwietnia 1906 L. 10986 udzielił zast. naucz. Adamowi Piszowi urlopu na drugie półrocze b. r. szk. dla poratowania zdrowia.
26. R. S. K. reskr. z dn. 27. maja 1906 L. 14841 zawiadamia, że P. Min. W. i O. reskr. z dn. 28. marca 1906 L. 10999 udzielił profesorowi Władysławowi Gubrynowiczowi zasiłku 500 K na podróż naukową do Niemiec w ciągu tegorocznych wakacji.

Dnia 9. września odbyło się uroczyste nabożeństwo żałobne za duszę ś. p. Cesarzowej Elżbiety, a taksamo dnia 18. listopada 1905, jako w dzień imienin ś. p. Cesarzowej Elżbiety.

Dnia 4. października 1905 odprawiono uroczyste nabożeństwo szkolne z powodu imienin Najjaśniejszego Pana Cesarza Franciszka Józefa I.

Fundusz zapomogowy im. Kruka-Heidenreicha składa się z winkulowanych listów zastawnych gal. Tow. kred. ziemsk.: a) Ser. III. Nr. 11057 na 200 K, b) Ser. V. Nr. 6939 i Nr. 6940 po 200 K i ks. gal. Kasy oszczędności Nr. 133477, na którą składa się gotówką dla chwilowej fruktyfikacji.

W dzień patrona szkolnego Św. Kazimierza, który w b. r. wyjątkowo przeniesiony został przez kościół na wtorek dnia 6. marca, (dnia 4. marca bowiem przypadała niedziela), od-

było się solenne nabożeństwo w kościele PP. Klarysek przed ołtarzem Św. Kazimierza.

Po nabożeństwie rozdała kuratorya fundacyi im. Kruka-Heidenreicha, w myśl aktu fundacyjnego, zapomogi jednorazowe po 20 K następującym uczniom: 1. Jelinek Wacław z kl. III. B. 2. Waligórski Edward z kl. III. a. 3. Jakubiczka Władysław z kl. IV. B. 4. Szymański Jan z kl. II. a. 5. Nowicki Stefan z kl. VII. B.

C. k. Namiestnictwo jako nadzorcza władza fundacyjna reskryptem z dn. 2. listopada 1905 L. 156229 udzieliło kuratorji absolutorjum za rok 1905, biorąc przedłożone kwity w swe przechowanie.

W skład kuratorji wchodzi: Dyrektor Dr. Teofil Gerstmann jako przewodniczący i profesorowie: Władysław Zbierchowski, Robert Rischka, Artur Passendorfer i ks. Dr. Stefan Szydelski.

W ubiegłym roku szkolnym odbyła się lustracja zakładu przez c. k. krajowego inspektora szkół Radcę Dworu Jana N. Frankego, która trwała od 22. października do 3. listopada 1905.

Istniejący w zakładzie fundusz pomocy naukowej, który powstaje z obrotowych datków przy zapisach na początku roku szkolnego i z innych darów i wkładek, miał w r. szk. 1905/6 dochodu: 614 K, 81 h., a rozchodu 511 K 90 h.; wyżkę w kwocie 102 K 91 h. przeniesiono jako pierwszą pozycję dochodu na r. szk. 1906/7.

Z funduszu tego zakupiono podręczniki szkolne i mundurki dla ubogich uczniów i udzielono kilku uczniom zapomóg pieniężnych.

Dnia 28. czerwca 1906 odbyło się uroczyste nabożeństwo żałobne za duszę ś. p. Cesarza Ferdynanda

Rok szkolny zakończono uroczystem nabożeństwem dn. 14. lipca 1906, poczem nastąpiło rozdanie świadectw za drugie półrocze.

IX.

Zapisy na rok szkolny 1906/7.

1. Szkoła realna (ul. Kamienna 2.). 1. Egzamina poprawcze odbędą się w piątek dnia 31. sierpnia 1906 2. Zapisy do I. klasy odbywać się będą dnia 1. września. 3. Egzamin wstępny do I. klasy odbędzie się dnia 3. września. 4. Zapisy do klasy II—VII. odbędą się dnia 1. i ewentualnie 3. września. 5. Uroczyste nabożeństwo z powodu otwarcia nowego roku szkolnego odbędzie się dnia 3. września o 8. godzinie rano. Nauka szkolna rozpocznie się we wtorek dnia 4. września.

7. Egzamina wstępne do klas I—VII. rozpoczną się dnia 3 września.

U w a g a. Do I. szkoły realnej zapisywać się mają uczniowie, którzy mieszkają w śródmieściu, w I. i IV. dzielnicy; zaś do II. szkoły realnej ci, którzy mieszkają w II. i III. dzielnicy miasta.

Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do szkół średnich.

(Rozporządzenie c. k. Rady Szkolnej krajowej z dnia 26. kwietnia 1850 L. 6 995).

a) Z religii należy wymagać wiadomości, których z tegoż rozkładu nauki nabyć powinien uczeń w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej w szkołach czteroklasowych;

b) z języka wykładowego: czytanie płynne i wyraziste, objaśnianie odczytanych ustępów pod względem treści i związku myśli; opowiadanie treści większymi ustępami; znajomość części mowy, odmiana imion i czasowników, znajomość zdania pojedynczego, rozszerzonego i rozbiór jego części składowych pod względem składni zgody i rzędu, poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom z uwzględnieniem głównych zasad interpunkcji;

c) z języka niemieckiego: czytanie płynne i zrozumiałe; znajomość odmiany rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków (osobistych, dzierżawczych, wskazujących i względnych); odmiana słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej, tudzież odmiana najzwyklejszych czasowników mocnych; zasób wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych; poprawne napisanie łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku wykładowym;

d) z rachunków: pisanie liczb do miliona włącznie; biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi; pewność w tabliczce mnożenia, znajomość miar metrycznych.

X.

Wykaz imienny uczniów.

Klasa I. a.

1. Bardach Benedykt, 2. Bednarski Jan, 3. Bernklau Salo, 4. Bogucki Władysław, 5. Bund Ryszard, 6. Brückman Stefan, 7. Burzyński Tadeusz, 8. Dudziński Adam, 9. Fingerhut Wil-

helm (cel.), 10. Gerstenfeld Maurycy, 11. Gostkowski Kazimierz (cel.), 12. Ignatowicz Aleksander (cel.), 13. Iwasiewicz Jan, 14. Jamrot Henryk, 15. Janczar Emanuel, 16. Jaskulski Stanisław (cel.), 17. Kopaczyński Teofil, 18. Krzyczkowski Kazimierz. 19. Ladenberg Aureli, 20. Maricz Stanisław, 21. Müller Juliusz, 22. Orobkiewicz Adam, 23. Piżl Stanisław, 24. Popowczak Jan, 15. Śliwiński Wilhelm (cel.), 26. Świtkowski Stefan, 27. Taborski Antoni, 28. Tworzydło Leon, 29. Zimmermann Adolf.

Stopień drugi otrzymało 2 uczniów, trzem uczniom pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę po wakacyach.

Klasa I. b.

1. Baszniak Kazimierz, 2. Bogdanowicz Henryk, 3. Brich Wiktor, 4. Brodzisz Maryan, 5. Broeder Tadeusz, 6. Czarnecki Władysław, 7. Dorosz Jarosław, 8. Gorecki Tadeusz, 9. Gottfried Roman, 10. Hüngendorf Gustaw, 11. Jaremkiewicz Seweryn, 12. Kamiański Eugeniusz, 13. Kamienobrodzki Adam, 14. Kukul Józef, 15. Oswald Mieczysław (cel.), 16. Płowiak Władysław, 17. Repa Bogusław, 18. Sołtys Janusz, 19. Steinhauf Klemens, 20. Stych Eugeniusz, 21. Szafranek Maryan, 22. Teliczek Stefan, 23. Thiel Adolf, 24. Tyrowicz Stanisław, 25. Weiss Kazimierz, 26. Wondrausch Bronisław, 27. Borzemski Maryan.

Stopień trzeci otrzymało 3 uczniów, trzem uczniom pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę z jednego przedmiotu po wakacyach.

Klasa II. a.

1. Aberdam Alfred, 2. Bernhardt Artur (cel.), 3. Białobrzeski Roman, 4. Fiala Jan, 5. Grubecki Rudolf, 6. Grünberg Michał, 7. Kaliński Emil, 8. Kaliński Maryan, 9. Karnecki Jan, 10. Karpień Kazimierz (cel.), 11. Kasprów Kazimierz, 12. Kirchner Kazimierz, 13. Korzeniowski Rudolf, 14. Kotik Tadeusz, 15. Lassociński Zygmunt (cel.), 16. Libich Stanisław, 17. Louis Józef, 18. Łuszczynski Stefan (cel.), 19. Nahirny Rudolf, 20. Nalepa Stanisław, 21. Niewiakowski Tadeusz, 22. Rawski Wincenty (cel.), 23. Romański Grzegorz, 24. Rückemann Wilhelm, 25. Rzepecki Michał, 26. Simon Aleksander, 27. Sinkowski Feliks, 28. Storożyński Władysław, 29. Szulc Leopold, 30. Tadlewski Marcin, 31. Treter Czesław, 32. Wilimowski Seweryn, 33. Wohlmuth Kalman, 34. Wohn Stanisław, 35. Zimmermann Adolf.

Stopień 2 otrzymał 1 uczeń, stopień 3 otrzymał 1 uczeń.

Klasa II. b.

1. Berstling Ludwik, 2. Bętkowski Wiktor, 3. Brich Artur, 4. Dobrowolski Tadeusz, 5. Dudziński Kudwik, 6. Fiderkiewicz Tadeusz, 7. Gross Adolf, 8. Harasimowicz Andrzej, 9. Harasimowicz Roman, 10. Hofmokr Ludwik, 11. Kłosowski Wiktor, 12. Kollek Floryan, 13. Kopystyński Adam, 14. Kosowski Wiktor, 15. Krzymowski Jamazy, 16. Laskowski Mieczysław, 18. Lenert Zygmunt, 18. Manasterski Adam, 19. Mazurkiewicz Władysław, 20. Medycki Bronisław, 21. Medycki Jan, 22. Merkun Paweł, 23. Neuwelt Leopold, 24. Pesches Herz; 25. Pohorecki Eugeniusz, 26. Rosenbaum Maks, 27. Sokołowski Oskar. 28. Szydłowski Kazimierz, 20. Szymański Jan, 30. Tysson Józef, 32. Wernikowski Stanisław, 33. Weydlich Kazimierz, 33. Zambelli Stefan, 34. Zelechowski Franciszek.

Stopień drugi otrzymał 1 uczeń, stopień trzeci otrzymało 2 uczniów, jednemu uczniowi pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę z jednego przedmiotu po wakacjach.

Klasa III. a.

1. Bergner Hersch Leib, 2. Blauer Joachim, 3. Ceisel Jakób, 4. Chodkiewicz Franciszek, 5. Ciborowski Jan, 6. Dadej Tadeusz, 7. Dewechy Adan, 8. Elster Karol, 9. Emsig Natan, 10. Głogoszewski Feliks, 11. Głogoszewski Józef, 12. Iłakowicz Janusz, 13. Iłakowicz Witold, 14. Indruch Rudolf, 15. Iwanicki-Wysocki Seweryn, 16. Marcinkiewicz Tadeusz (cel.), 17. Mesch Alfred, 18. Mund Adolf Abraham, 19. Tebinka Zygmunt, 20. Waligórski Edward.

Stopień drugi otrzymało 6 uczniów, stopień trzeci 2 uczniów, 8 uczniom pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę z jednego przedmiotu po wakacjach.

Klasa III. b.

1. Amon Jan, 2. Grodki Tadeusz, 3. Grubecki Franciszek, 4. Hauler Stefan, 5. Ilnicki Klemens, 6. Jelinek Wacław, 7. Kamiński Karol, 8. Kobylecki Maryan (cel.), 9. Kozicki Stanisław, 10. Mack Jerzy, 11. Merta Alfred, 11. Mrzygłodzki Jan, 13. Müller Gustaw, 14. Münzer Adolf, 14. Pawłowski Antoni, 16. Peżański Aleksander (cel.), 17. Piątkowski Zygmunt, 18. Quirini Eugeniusz, 10. Romanów Michał, 20. Sand Herbert (cel.), 21. Schirmer Stanisław, 22. Tyrowicz Tadeusz, 23. Zieniewski Włodzimierz, 24. Zulauf Karol, 25. Zulauf Tadeusz.

Stopień drugi otrzymało 7 uczniów, stopień trzeci 2 uczniów, 6 uczniom pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę z jednego przedmiotu po wakacjach.

Klasa IV. a.

1. Adel Jan, 2. Bardach Jakób, 3. Blumenthal Szymon (cel.), 4. Chomicki Franciszek (cel.), 5. Czeżowski Adam (cel.), 6. Daszyński Piotr, 7. Dąbrowski Tadeusz, 8. Dornhelm Izidor, 9. Dubanowicz Adam, 10. Dziubiński Adam, 11. Freudenheim Jan (cel.), 12. Goltenthal Emil (cel.), 13. Halberstamm Karol, 14. Jadowski Stefan, 15. Kauczyński Jerzy, 16. Knee Władysław, 17. Kohman Juliusz, 18. Krężlewicz Henryk, 19. Michałowski Jan (cel.), 20. Mostowski Szczęsny, 21. Nowosielecki Felicyan, 22. Ohly Wilhelm, 23. Olechowski Jan, 24. Rzepecki Włodzimierz, 25. Stankiewicz Stanisław, 26. Szajowicz Leon, 27. Wohlfeld Jakób, 28. Eysmont Marcin, 29. Hoszowski Adam.

Stopień drugi otrzymało 6 uczniów, stopień trzeci otrzymał 1 uczeń, dziesięciu uczniom pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę z jednego przedmiotu po wakacjach.

Klasa IV. b.

1. Assmann Rudolf, 2. Bakowicz Aleksander, 3. Berdarich Karol, 4. Dimand Maurycy, 5. Filowicz Ludwik, 6. Frenkel Adolf, 7. Goldstein Marcin, 8. Grüner Bernard, 9. Hefner Jan, 10. Hofman Aleksander, 11. Jakubiczka Władysław (cel.), 12. Kossar Włodzimierz, 13. Krajewski Zygmunt, 14. Lau Marek, 15. Łucyk Romuald (cel.), 16. Mączyński Stefan (cel.), 17. Schalit Juliusz, 18. Schneikart Maryan, 19. Serafin Felicyan, 20. Sokołowski Wiesław, 21. Szczudłowski Kazimierz, 22. Tadanier Fryderyk (cel.), 24. Teliczek Mieczysław, 24. Thiel Adolf, 25. Tombak Leon, 26. Wasylewicz Tadeusz, 27. Władyka Piotr, 28. Ziembicki Feliks.

Stopień drugi otrzymało 6 uczniów, stopień trzeci otrzymał 1 uczeń, 13 uczniom pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę z jednego przedmiotu po wakacjach.

Klasa V. a.

1. Barbaro Antoni, 2. Berdarich Maryan, 3. Bourdon Korneli (cel.), 4. Dyndowicz Stanisław, 5. Fornelski Adam, 6. Frisch Ignacy, 7. Grüner Binem, 8. Hawro Waleryan (cel.), 9. Hillenbrand Aleksander, 10. Horak Rudolf, 11. Kamocki Henryk, 12. Kohmann Euzebiusz, 13. Kolbuszewski Jan, 14. Koczeniowski Alfred, 15. Krykiewicz Maryan, 16. Langert Kazimierz, 17. Lubieński Ludwik (cel.), 18. Michałowski Jan, 19. Moniak Władysław, 20. Odzierzyński Karol, 21. Podwiński Władysław (cel.), 22. Proczkowski Stefan, 23. Räckemann Edmund, 24. Tomaszek Jan, 25. Ways Maryan, 26. Zdobnicki Stefan (cel.).

Stopień drugi otrzymał 1 uczeń, dziewięciu uczniom pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę po wakacyach.

Klasa V. b.

2. Chajes Wilhelm, 2. Chomrański Maryan, 3. Filipowicz Władysław, 4. Kiciński Czesław, 5. Kitz Marcin, 6. Koln Adolf, 7. Medycki Zenon, 8. Mussakowski Julian, 9. Opitz Jan, 10. Rządki Tadeusz, 11. Seredyński Maryan, 12. Skalisz Włodzimierz, 23. Słezak Stefan, 14. Solik Leon, 15. Swoboda Leopold, 16. Toczyski Jan, 17. Wank Adolf, 18. Weissgärber Henryk, 19. Werchracki Stefan, 20. Wissmüller Stanisław, 21. Wojciechowski Jan, 22. Wolf Maksymilian, 23. Wuffka Kazimierz (cel.), 24. Piotrowski Tadeusz (cel.), 25. Riesenkampf Alfons, 26. Wilder Ludwik.

Stopień trzeci otrzymał jeden uczeń, stopień drugi otrzymało 3 uczniów, 3 uczniom pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę z jednego przedmiotu po wakacyach.

Klasa VI. a.

1. Balawelder Artur, 2. Basch Stanisław, 3. Bielecki Tadeusz, 4. Buczyński Franciszek, 5. Ciągło Waclaw, 6. Czarniecki Stanisław, 7. Daszyński Franciszek, 8. Deschberg Eugeniusz, 9. Domaszewicz Kazimierz, 10. Feld Jakób, 11. Frühf Józef, 12. Jakubowicz Andrzej, 13. Janiszewski Zygmunt, 14. Lasocki Bogdan, 15. Laufer Jakób, 16. Lempert Maks, 17. Ludwig Rudolf, 18. Marcinkiewicz Władysław (cel.), 19. Maślanka Wojciech, 20. Miszczyszyn Stanisław, 21. Monsig Klemens, 22. Naszkiewicz Alfred, 23. Rogowski Józef, 24. Roziecki Jan, 25. Rnebenbauer Henryk, 26. Sajewicz Antoni, 27. ks. Sapiela Antoni, 28. Skawiński Jan, 29. Staff Ludwik, 30. Swoboda Józef, 31. Szulakiewicz Jan, 32. Weingarten Hersz, 33. Wysocki Teofil.

Stopień drugi otrzymało dwóch uczniów, siedmiu uczniom pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę z jednego przedmiotu po wakacyach.

Klasa VI. b.

1. Auriga Wiktor, 2. Bizoń Józef, 3. Błażyński Stefan, 4. Bryła Włodzimierz, 5. Ceisel Hersch (cel.), 6. Dydyński Leon, 7. Glück Arnold, 8. Herbut Wilhelm, 9. Herlt Jan, 10. Izycki Józef, 11. Kostecki Józef, 12. Krawcow Michał, 13. Królikowski Janusz, 14. Lachowski Artur, 15. Langner Ryszard, 16. Małuszyński Tadeusz, 17. Marcinkiewicz Adam (cel.), 18. Mattausch Zdzisław, 19. Nalepa Franciszek, 20. Ohlenberg Joachim, 21.

Ostrowski Roman, 22. Philipp Zygmunt, 23. Ripa Antoni, 24. Smorczewski Władysław, 25. Szczygieł Franciszek, 26. Teodorowicz Nestor, 27. Tychowski Leon, 28. Wieliczker Zygmunt, 29. Zebrowski Stanisław, 30. Wiliński Maryan.

Stopień drugi otrzymało 4 uczniów, stopień trzeci otrzymał 1 uczeń, sześciu uczniom pozwolono poprawić niedostateczną cenzurę z jednego przedmiotu po wakacjach.

Wynik egzaminu dojrzałości w roku szkolnym 1905/6.

A. Poprawczy egzamin dojrzałości odbył się dn. 15. września 1905 pod przewodnictwem dyrektora Dr. Teofila Gerstnanna.

Świadectwo dojrzałości otrzymali: 1. Berdarich Bruno. 2. Ciszewski Stefan. 3. Dobrowolski Leopold. 4. Gryglaszewski Roman. 5. Harasymowicz Alojzy. 6. Hornung Ferdynand. 7. Jägermann Oskar. 8. Jekiel Stanisław. 9. Poznański Jan. 10. Bystrzonowski Kazimierz. 11. Święcicki Stefan. 12. Zajęczkowski Tadeusz (ekst.). 13. Dzieciniak Józef (ekst.).

B. Cały egzamin dojrzałości odbył się od 18. do 20. września 1905 pod przewodnictwem c. k. krajowego inspektora szkół Rady Dworu Jana N. Frankego.

Świadectwo dojrzałości otrzymali: 1. Oczeret Bernold. 2. Saphir Hirsch. 3. Skomorowski Emil. 4. Brandstätter Benjamin. 5. Rutowski Andrzej. 6. Nowakowski Stanisław. — Poprawkę w terminie lutowym otrzymał jeden abiturient. Reprobowano na rok 3 uczniów publicznych i 6 eksternistów.

C. Poprawczy egzamin dojrzałości odbył się dn. 6. lutego 1906 pod przewodnictwem dyrektora Dr. Teofila Gerstnanna. Jeden abiturient został reprobowany na rok.

D. Cały egzamin dojrzałości odbył się w czasie od 25. maja do 1. czerwca, w komisji A pod przewodnictwem delegata Rady szkolnej krajowej, Pana Michała Rembacza, dyrektora szkoły realnej w Tarnopolu, w komisji B pod przewodnictwem delegata Pana Tadeusza Fiedlera, profesora politechniki.

Świadectwo dojrzałości otrzymali:

1. Bernstein Ignacy, 2. Bonasewicz Jerzy, 3. Brüll Rudolf, 4. Czapski Franciszek hr., 5. Dąbrowicki Eugeniusz, 6. Deryng Juliusz, 7. Dominik Stanisław, 8. Doms Rudolf, 9. Dudryk Longin, 10. Ehrlich Mendel, 11. Fell Józef, 12. Fiderkiewicz Zdzisław, 13. Fried Władysław (z odznaczeniem), 14. Geciów Jan, 15. Gończakowski Roman, 16. Gorecki Jerzy, 17. Hochfelder Józef, 18. Hrycaj Roman, 19. Humowicz Mikołaj, 20. Jarecki Tadeusz, 21. Jarmułowicz Kazimierz, 22. Kapuś-

ciński Aleksander, 23. Kienzler Roman, 24. Klimowicz Wiktor, 25. Knobloch Michał, 26. Krukowski Edwin, 27. Kroch Michał, 28. Kulik Emil, 29. Kusmer Edmund (z odznaczeniem), 30. Langner Paweł, 31. Lenkiewicz Adam, 32. Małachowski Jerzy, 33. Mars Gustaw (z odznaczeniem), 34. Michelini Humbert, 35. Müller Jan, 36. Naturski Jan (z odznaczeniem), 37. Nowicki Stefan, 38. Oryszczak Stanisław, 39. Ostrowski Leon, 40. Pawlikiewicz Jan, 41. Przedzimirski Henryk, 42. Podłowski Józef, 43. Rembowski Jerzy (z odznaczeniem), 44. ks. Sapiaha Józef, 45. Seredyński Józef, 46. Sokołowski Wincenty, 47. Szczepanowski Witold (z odznaczeniem), 48. Stachiewicz Henryk, 49. Stebnicki Stanisław, 50. Taub Józef (z odznaczeniem), 51. Uminowicz Bolesław (z odznaczeniem), 52. Ungeheuer Franciszek, 53. Weleszczuk Józef, 54. Wołoszczak Stanisław, 55. Wojciechowski Tadeusz, 56. Taub Józef, 57. Wilczyński Michał, 58. Hordyński Franciszek, 59. Prochaska Antoni, 60. Hausner Franciszek, 61. Krotke Maryań, 62. Biegelmajerówna Zofia, 63. Bykowska Marya, 64. Paygertówna Ewa (z odznaczeniem), 65. Silber Jakób.

Dwunastu uczniom pozwolono po feryach złożyć egzamin poprawczy z jednego przedmiotu. Reprobowano 4 uczniów publicznych i 3 eksternistów.

